

Grafikai Szemle

Havi folyóirat a grafikai iparágazatok számára.

Tartalom: Borítékunk és mellékleteink. Kolozsvári levél. A modern mesterszedő szedésbeli technikája. Magyar helyesírás szokások s vltás kérdések. A színek és a nyomdafestékek birodalmából. A fotográfia térfoglalása az illusztrációban. Az összetett mássalhangzók egyszerűsítése. A betűk megválasztásabeli egyöntetűségről. Adatok a Mäser-lemezek marathatóságához. A betűcsomagok szállítási módjának bajai. Magyar Nyomdászok Évkönyve az 1909. évre. Különféle apróbb közlemények. (Búcsúestély Peidl Gyula szaktárs tiszteletére. Új művész-egyesületek alakulása Budapesten. Vértesi Károly legujabb beszédeinek kiadása. Külföldi utazási ösztöndíj nyomdászembernek. Bélyegeket árusító automaták Budapesten. Eszmecsere a föttalálók akadémiaja körül. Apróságok a könyv- és lapcenzura idejéből. Mikoriban készültek a legelső divatképek? A világnyelvek föttalálásának rövid története. Huszonöt bot és besorozás egy sajtóhibáért. A Pesti Hírlap és a papirgyárosok kartellje. A reklámozásnak legcélravezetőbb módja. A foszforeszkálás tüneménye a papirosban. Szerkesztőségi meg kiadóhivatali üzenetek. Jegyzetek a sokszorosító-ipari anyagtanból.) Jegyzőkönyvek s más hivatalos közlemények. (Jegyzőkönyvek a Könyvnyomdászok Szakköre szakbizottságának üléseiről. Választmányi ülés 1908 november hó 13-án. Havi ülési jegyzőkönyv. Tagsági forgalom 1908 október havában. Tagsági járulékok a múlt hóban. Könyvnyomdászok Szakköre pályázata. Az idényjegy használhatása házi estélyeken. Az Évkönyv díjmentes megkapásának föltétele. A tag szórakozási alkalma körhelyiségünkben. Pénztári kimutatás 1908. október haváról. Hirdetések rovata.) Hat melléklet.

Borítékunk és mellékleteink.

Borítékunk egy kitünő mesterszedői hírnévnek örövendő szaktársunk, Aigner János tervezete. A szöveget is ő szedte meg. A nyomtatás a Pesti Könyvnyomda Részvénytársaság nyomdájában történt. Hauer Antal gépmester szaktársunk végezte Bauer Ferenc nyomóosztályi művezető szakszerű utasításai alapján. E boríték tipikus példája a most uralkodó mesterszedői iránynak. Mindössze egy-két esztendeje, hogy fölfedezték az egyszerű pontnak meg szagatott vonalnak dekoratív alkalmazhatóságát, s ma már széltében nagy kedvvel csinálják mind Magyarországnak, mind pedig a külföldnek mesterszedői az ilyen zsánerű munkákat. S ez könnyen is érhető, amennyiben az anyag kitünően alkalmazkodik a tipográfiai nyomtatáshoz, s ha módjával használjuk — mint azt például Aigner szaktársunk tervezetén is láthatjuk — nem is teszi a nyomtatványt nyugtalan hatásúvá. Ha azonban szertelenül böven alkalmazzuk a vaszkos pontokat: egyszerűen bántó hatású lesz a munka.

Hat melléklet is van e füzetünkben, közülök öt eminensül szedésmunka. A első közülök a Vasvármegye Nyomdávalalatt nyomdájában készült Szombathelyen, s Propper Jenő volt a szedője, Fortner Lajos a nyomtatója. — Második mellékletünk sopronvárosi munka; az itteni Petőfi-nyomdában készítette Zsitvay Lajos szaktársunk. — Egy harmadik mellékletünk Walbacher János mostanában létesült budapesti stereotípiái és galvanoplasztikai műhelyének reklámlapját mutatja. E lapot a Jókai-Nyomdában nyomtatták. E nyomda mesterszedője, Müller Sándor volt a szedője és Schwartz gépmester szaktársunk a nyomtatója. — Negyedik mellékletünk Farkas Vilmos jóhírű budapesti nyomdájának a cégkártyája. E nyomda ve-

zetője, Lusztig Márton szaktársunk volt a szedője, s Kirmann Benő gépmester a nyomtatója. — Ötödik mellékletünket a budapesti Szent-László-nyomdának köszönhetjük, s Stalla Márton szaktársunk tervezte.

Hatodik mellékletünk rézmetszet-hatású autotípija. Berger és Wirth festékgyárai mutatják be rajtuk a maguk pompás Viktória-mattfestékét. Ezt a mellékletünket is szíves figyelmükbe ajánljuk olvasóinknak.

Az elsőnek említett öt melléklet részt vett lapunk pályázatán, s közülök a díjat a Szakegyesület szombathelyi csoportjának levélfeje nyerte meg. A Grafikai Szemle e pályázata havonként megismétlődik 30—30 korona pályadíjjal, amely összeg minden körülmények közt kiadatik az illető hónapban megjelent mellékletek legjobbjának. A pályázatokon csak olyan munkák vehetnek részt, amelyekben a szedés elem is kellően képviselve van. Pusztán rajzok beküldésével tehát nem lehet pályázni. A pályaműveknek már okvetlenül valamely célra kellett kinyomatniok, s a Grafikai Szemle számára egyszerűen továbbnyomtatniok. Ennek biztosítása okáért az ilyes mellékleteknél csak a papirosnak az árát térítjük meg.

Az egyes hónapokra eső pályázatokon mindazok a mellékletek vesznek részt, amelyek az illető hó 20-ikáig szerkesztőségünkhöz beérkeztek, illetőleg a vidéken postára adattak. Később föladott mellékletek a következő óra maradnak. Példányszám 1850. Korrekturának előzetes beküldése fölösleges, a papirosról szóló számla a küldeményhez melléklendő. A pályaműveket a Szakkör szakbizottsága havonként bírálja el. Az e hó 20-ikáig beérkezett mellékleteket 23-ikán bírálta el Körünk szakbizottsága. A bírálati jelentést e füzet 256. oldalán találják meg olvasóink.

Kolozsvári levél.

Hóhegyek emelkednek künn az utcán, de azért tavasz van, gyönyörű, napsugaras tavasz, a *könyvnyomatás felújulásának tavasza*. A viharos ős, a rideg tél elvonult már fölötte, és a gyöngö bimbók fakadni kezdenek. S hogy a felújulás így hamar bekövetkezett, elvitázhatatlan érdeme ez a Szakkörnek, mert Körünk intenciói és céljai emelték a magyar könyvnyomatást arra a magaslatra, ahol csendesen kibonthatta zászlaját, és ragyogó betűkkel ráírta a modern kultúra ama jelszavát: *tanulni, látni, és a látottak után alkotni!* S hogy jelszavát beválthassa, célját elérhesse: nem kimél semmi áldozatot, semmi fáradságot. Kiállításokat és szakelőadásokat rendeztet minden nagyobb városban, legutóbb pedig Kolozsvárt.

A kolozsvári szakkiállítás nemcsak kiállítás volt, hanem egy tudományos panoráma, melyben a tárgyak beszélni tudnak és tanácsot adnak; de e tanácsot, sajnos, kevesen értik meg, azért szükség van előadókra, kik ujjal mutatnak a bajokra és kérlelő ajakkal nyujtják a gyógyító írt. Ilyen orvosok *Augenfeld M. Miksa* szaktársunk és *Györgyi Dénes* grafikus művész voltak Kolozsvárt, november hó 8-án, mikor a szakkiállítás is lezajlott.

A tárlat megnyitása tulajdonkép fél tíz órára volt kitűzve, de már kilenc órákor a polgári fiúiskola tágas rajzterme megtelt érdeklődőkkel, tizenegy órára pedig annyian voltak, hogy tolongástól lehetett tartani.

Fél tizenegy órákor kezdődtek meg az előadások egy külön teremben, hol *Förstner Tivadar* ipariskolai rajztanár nagyon tanulságos elnöki megnyitót mondott. Beszédét az általános haladással kezdi, mit a gépek tökéletesítésének tulajdonít. De a gép csak eszköz, melynek nincs szeme, nincs agya, nincs szíve; nem lát, nem gondolkozik, nem érez, a munkát úgy végzi, ahogy azt konstruálják, és éppen ezért a gépmunka hidegen hagy, mert nincs benne művészet. A gépeknek e hibáit csakhamar észrevették az angolok nagy mesterei: *Walter Crane*, *William Morris*, *Ruskin* stb. híres esztétikusok és művészek, kik arra törekedtek és azt a célt tűzték maguk elé, hogy az iparba is művészetet vigyenek be, hogy az általános művelődést, a művészeti életet megteremthessék. Erre a misszióra főképpen a nyomdászatot találták alkalmasnak, mert a nyomdai termék juthat el legkönnyebben a palotába és kunyhóba, s ha van nyomdai iparművészet, úgy lesz művészeti élet is.

Utána *Augenfeld M. Miksa* tartott szabad előadást a könyvnyomatás fejlődéséről. Végigvezette a hallgatókat a könyvnyomatás történetén, oly ügyesen és velősen adva elő a tárgyat, hogy részletekbe sehol sem bocsátkozott, és mégis mindenki megértette. Előadása hasonlított egy fürdő fecskéhez, mely repül-repül a folyam fölött, be-bemártja magát, de azért repül tovább. Beszéde vége felé ismerteti okát és okozatát az ösnyomatványok művésziességének, mit annak tulajdonít, hogy az akkori nyomdászok egyúttal művészek is voltak, s nem volt a munkamegosztás oly óriási mint ma. Bizonyításul rámutat *William Morrisra*, ki könyveit eleitől végig maga készítette, betűit és díszítődarabjait rajzolta, a szedést betördelte és nyomtatta. Majd amaz észrevételeit teszi meg, hogy a nyomtatványok szedési része művészi szemmel nézve nagyon hanyatlott, nyomtatási technikája pedig

óriásit lendült. A szedésnek a nyomtatással egyenlő magasra kell emelkednie, mert csak akkor születethetik meg a művészi nyomtatvány, s ez csak úgy lehetséges, ha visszatérünk az ösnyomatványokhoz. E szabad előadása mintegy bevezető része volt *Györgyi Dénes* grafikai művész előadásának, ki keresetlen, egyszerű szavaival, példáival, bírálataival és hasonlataival az előadását oly tanulságossá és vonzóvá tette, hogy öszintén sajnáltuk annak bevégeztét. Először is elmondja észrevételeit a helybeli nyomdák termékeiről és összehasonlítja azokat a külföldiekkel. A kolozsváriak csupa körzet, alap és dísz, a külföldiek pedig nemes, egyszerű sorok. A helybeli nyomdák termékei a dekoratív hatást körzettel, díszszel és színes alakokkal akarják elérni, a külföldiek pedig a sorok csoportosításával, a folthatással. Kézzelfoghatóan bebizonyítja, hogy a nyomdászatban a plasztikának nincs helye, csakis vonalakkal, a sorok ügyes csoportosításával kell a dekoratív hatást elérni. Számtalan mintalappal igyekszik ezt bebizonyítani, melyek mind az ösnyomatványok után készültek. Táblán rajzzal bizonyítja be, hogy három- és négyszögletű darabokból, a sorok ügyes elhelyezésével, mily remek munkákat lehet produkálni. Indítványozza, hogy tanfolyamunkon a tanítást így mederben indítsuk meg. Nagy tetszésnyilvánítás után *Bálint Odön* szaktársunk ismerteti tanfolyamunk tervezetét. Két esztendei pihenés után tanfolyamunkat ismét megnyitottuk. Az anyagiak támogatásában kérvényt adtunk be az iparkamarához, honnét pártolólag a kereskedelmi miniszterhez terjesztették. Kérvényünk sorsa még nem dőlt el, de *Magyar Endre* ipariskolai igazgató úr bízott meg tanfolyamunk fölötti örökórával, miből mi a legjobbat reméljük.

Kiállításunkból két tanulságot meríthettünk; az egyik megdönthetetlen igazságot, a másik az emberi kételyt dokumentálja. Az első abból áll, hogy az ember szépérzéke folyton csiszolódik és változik, a másik pedig, hogy szépérzékünket kielégíthessük: mindenféle irányzattal megpróbálkozunk.

Ma az egyszerű, fekete sorok szép elrendezése, csoportosítása tetszik, mert a mult díszítéseivel már jóllaktunk. A gyomrunkat a sok édesség elrontotta, jól fog esni tehát egy kis hús is. De ha mindig csak húst eszünk, azt csakhamar megutáljuk, azért szükség van egy kis csemegére is. Így van ez a nyomdászatban és minden iparban. Ha a nyomtatványt csak a sorok ügyes elrendezésével díszítjük: sablonossá válik; ezt úgy kerülhetjük el, ha itt-ott egy-egy gyöngéd dísz is alkalmazunk.

De egy harmadik tanulságunk és hasznunk is volt. Megtanultuk azt is, hogy tanfolyamunkat mily mederben kell folytatni; megtanultuk azt is, hogy a nyomdásznak, hogy kenyerét megszerezhesse: nem kell a figurális rajzolással a művészet mezején csapongania. De kell intelligenciával, műérzékkel és találékonysággal bírnia, akkor tud a meglévő anyagból is jót és szépet alkotni. A nyomdász műhelye és eszközei a nyomda és felszerelése, a művészé az eszme és a ceruza.

Most, midőn szerény referádámat kiállításunkról befejezném, köszönetet kell mondanom a kolozsvári szaktársak nevében *Czakó Elemér* dr. úrnak, a Szakfő vezetőségének és az igen tisztelt előadóknak,

kik minket oly rövid időn annyi mindenre tanítottak, amit pedig a magunk erejéből nem tudtunk volna megszerezni. Azok a szaktudással szoros, sőt helyesebben szólva: legbensőbb kapcsolatban álló művészi elvek megbecsülhetetlen kincset képeznek a számunkra már most is, de még inkább a jövőben.

A szaktársakat pedig esengve kérem, őrizték meg a kincset jól, igyekezzenek azt tovább gyarapítani, mérítsenek belőle lelkesítő himnuszt a tanfolyami munkánkra, és ne feledjék, hogy a tudás az egyedüli, melyet tőlünk senki el nem vehet, s mégis bőségesen kamatozik.
Lengyel Sándor.

A modern mesterszedő szedésbeli technikája.

Némi visszapillantás gyanánt föl kell említenem egyet-mást a régebbi időkben.

Vagy tizenöt-húsz évvel ezelőtt az akkori akcidentszedő, ha a lipcsei úgynevezett "Dreizeilenfall" szabályait kellőképpen elsajátította, az elismert akcidentszedők sorába tartozott. A jól és gondosan szedett könyvcímlepp volt úgyszólván a szedéstechnikának legmagasabb foka, mert ez volt az a tér, ahol az akkori akcidentszedő jó ízlését és helyes felfogását kellőképpen érvényre juttathatta. A többi munkáknál, mint például cégekártyák, meghívók, számlák stb. ilyen alkalmi dolgoknál már bizonyos megadott zárt formában dolgozott, mert nagy lévén az akkori ornamentikai irányzatok nehézsége, az akcidentszedőnek ilyen alkalmakkor legfőképpen a sorok beleszedése és a díszítmények, illetve körzettek kizárása volt a fő dolga. A nyomtatvány minőségéhez való alkalmazkodás, a színek és papiros helyes megválasztása már nem igen tartozott az akcidentszedő hatáskörébe. A papirost rendszeren vagy a főnök vagy rendelő választotta ki, a színek összeállításával pedig minták után, vagy saját ízlése szerint a gépmester bibelődött s így az akkori akcidentszedőnek mással mint a szedéssel nem igen akadt gondja.

Természetes azonban, hogy azért akkor is — ép úgy mint ma — voltak szakmánk előrehaladásának és fejlesztésének lelkes úttörői, akik nem elégedtek meg az úgyszólván már szent szabályokká vált sablonos szokásokkal, hanem igyekeztek minden alkalmalattal és minden téren a szedéstechnikában újat, jobbat alkotni és az utánok jövő szaktársakat is erre ösztönözni.

Nem akarom a közel elmúlt évtizedek szedéstechnikáját fejtegetni vagy megkritizálni, csupán csak azt akarom megjegyezni, hogy bár a nyomdászat volt mindig és ma is az iparág, amely közvetlenül a kultúra szolgálatában áll, mégis igen sokszor a legmostohább sorsban részesítették azt. De örvedetesen haladtunk! Haladtunk a munkák kivételében és haladtunk a felfogásokban is. Ma már mindnyájan azon vagyunk, hogy napról-napra szebbet és jobbat alkossunk, s lelkes és hatalmas gárda tömörült a Könyvnyomdászok Szakköre huszonötvenes becsületos zászlaja alá, hogy a magyar könyvnyomdászatot a külfölddel szemben nemcsak elismertté s egyenrangúvá, hanem előrehaladottabbá is tegye!

S mikor a magyarországi könyvnyomdászok vidéki szaktársai is belátni kezdték a jövő nagy fontosságát, fordulópontot képezett szakunk úgy társadalmi mint szakmai terén a haladás, amely megteremtette a modern irányzatot, a nemes ízlést és versenyt, s ezzel kapcsolatban a modern szedéstechnikát.

A mai modern mesterszedésben már nem szabad megelégednünk azzal, hogy csak a szedés legyen minden tekintetben kifogástalan és jó, hanem törődni

kell az illető nyomdai termékkel egészben; fogalmat, teljes képet kell magunknak alkotni tudni arról, hogy milyen kivitelű legyen is az. A mesterszedői munka sikerült kivitelére nagy befolyással van a jól megválasztott papiros. A mesterszedőnek tudnia kell már előre, hogy milyen papirosra lesz nyomtatva az illető nyomdai termék. Legtöbb esetben maga az illető mesterszedő állapítja meg azt, s ilyenkor leg-sikerültebb a munka. Mert amint a szobrásznak, festőnek s művésznek megvan a tere, ahol mesteri fogásokkal és nemes ízléssel művésziességet alkothat, ép úgy a nyomdászatban — amely ma már egész joggal nevezhető művészi iparnak — is kell, hogy a jó ízlés és művészi felfogás érvényre jusson.

A modern mesterszedő ma már nem dolgozik sohasem vázlat nélkül. Ha lehet magán az elkészítendő munka eredeti papirosán, ha nem: akkor más papiroson, okvetlenül elkészít — néha csak egyszerű ceruzavonásokkal — magának vázlatot. Vázlat nélkül nem dolgozik. A vázlatkészítő papírra veti gondolkodását, s ez szolgál neki útmutatásul a munkában.

A vázlat természetesen csak irányító lehet. Hiszen jól tudjuk, hogy igen sokszor nagy gonddal és fáradtsággal elkészített színes vázlat után is a mesterszedő az illető munka kiszedésénél vagy újabb akadályra talál, vagy újabb eszmét kap; sőt igen sokszor ugyanúgy kiszedett szedés is más hatást mutat a szedésben, s mást a vázlatban. De vannak azért szempontok, amelyek a modern mesterszedésnél is irányítók, pl.: a papiros és alak helyes megválasztása, amely jó ízlést és nagy gondot igényel. Ezt szabályokba foglalni nem lehet, erre maga a gyakorlat kell, hogy megtanítsa a mesterszedőt. Mert amint alkalmi munkáknál (pl.: meghívók) megengedhető s sokszor kívánatos a feltűnőség, addig más komolyabb természetű munkáknál (pl. tudományos művek, évi jelentések, egyházi munkák stb.) már jóval komolyabb jellegű betűkkel és esetleg díszekkel s a munka természetének leginkább megfelelő, tehát nem feltűnő papiroson kell dolgoznunk.

Ha valamely tudományos vagy egyházi testület meghívóról van szó, akkor a papiros, betűk és a nyomtatvány színezése összhangban kell hogy legyen az illető testület komoly intenciójával. Ilyen esetekben legjobb, ha finom kivitelű, de nem feltűnő papirosra nyomjuk a meghívót; a betűk nyugodtak és jól olvashatók kell hogy legyenek.

Ha pedig tegyük fel táncmulatságról, bálról vagy más mulatságról van szó, ekkor már egész bátran használhatunk díszítőanyagot segítségül, hogy a meghívó nemcsak szép, hanem feltűnő is legyen.

Amit talán legelőször kellett volna említenem, minden nyomtatvány szedésénél a legelső szabály a stílusérzés, amely ma már — hála a szaktársak nemes felfogásának — nálunk is országszerte el van terjedve. Ez pedig nem nehéz dolog. Mert hiszen a nyom-

dászat évszázados termékei még ma is kútforrással szolgálnak e tekintetben, s művészies is csak akkor lehet a nyomtatvány, ha egyféle betűfajból szedett sorokkal s esetleg a betűk jellegének megfelelő díszszel érjük el a hatást. Akkor megvan a stílszerűség. Mert bármilyen hatást is mutasson a nyomtatvány, ha nem stílszerű, akkor nem helyes és nem is jó.

Hogy milyen nagy befolyása van annak, hogy a mesterszedőnek okvetlenül tudnia kell a papiros mineműségét és színét, szintén egy kis példával fogom igazolni.

Vegyük például egy könyvboríték címlapját.

A stílszerűségnél fogva nemcsak hogy nem helyes, hanem nem is szabad azt másból, mint a könyv belső szövegének betűfajából szedni. Ha tehát a betűk vékony dongájúak, okvetlenül a papirost kell a betűkhöz mérten megválasztani, s nem szabad — ha színes papirost választunk — sötét színűt alkalmazni, hanem olyat, amelyen a betűk nemcsak meglátszanak, hanem a papiros gyengéd színe még ki is emeli azokat.

Más munkánál igen sokszor azonban már a külső címlappal akarják elérni azt, hogy az feltűnő legyen (pl. regények, ismertetések, árjegyzékek), s ilyenkor nemcsak feltűnő betűket, illetve szedést, hanem feltűnő papirost is kell használnunk, hogy kellőleg érvényre juttathassuk a megrendelő kívánságát s a nyomtatvány mineműségét.

Még számtalan sok ilyen példát lehetne felsorolni, amelyek szedéstechnikáknak majd mindegyik ágára ráillenek.

Mert hiszen minden gondosan elkészített nyomtatványnál fő az, hogy azzal kellő elismerést nyerjünk a megrendelőnél és olvasónál, és hogy ezáltal szakmánkat a művelt és előre haladott külfölddel versenyképesé tegyük s ha lehet túlszárnyaljuk.

A módok és eszközök meg vannak hozzá, csak helyesen és jól kell azokat kihasználni. Mert míg régente — mint cikkem elején említettem — csak a szedés helyes kivitelében merült ki az akkori akcidentszedő tudománya, ma már a mesterszedő az elkészítendő nyomtatvány igazi mestere. A papiros, betűk megválasztása, az alak, valamint a nyomtatvány színezése, szóval az egész munka kivitele a mesterszedő tudását s ambícióját mutatja. Örvedetesen tapasztaljuk, hogy nemcsak a finom ízlés, hanem művészieség is látható mesterszedőink munkáiban. S ez helyes is. Ha a mesterszedő ismeri és érzi a helyes esztétikát, célszerűséget, akkor bizonyos, hogy munkái művésziesek is lesznek; mert ez a művészet és így a művészeknek is az iskolája. De vigyázzunk, hogy ne ragadtassuk magunkat a művészet címe lévén hibákba, amelyekből a nyomdászatra támadhatnak bajok; mert nem minden művészi dolog és felfogás állja meg helyét a nyomdászatanban.

A jó ízléssel, helyes felfogással és kellő szakismertekkel bíró mesterszedő művészi munkát fog tudni csinálni még az egyszerűnek látszó munkából is. De a művész — ha még oly képzett is — a holt betűanyaggal nem fog tudni dolgozni soha, mert azt — érezni is kell.

St.

Magyar helyesírási szokások s vitás kérdések.

A magyar nyomdászat minden ágának rohamos fejlődése szinte gondolkozásra készíti az érdeklődőt, a szemlélőt, hogy vajjon mikor és hol fogja elérni fejlődése tetőpontját. Törtetünk előre hevesen, igyekezőn a tipográfiában is lépést tarthatni a művelt külfölddel, és sem jobbra, sem balra nem tekintünk; mellőzünk néha tőlünk elmaradhatatlan, általunk nélkülözhetetlen dolgokat. Ilyen a helyesírás is, vagy ami nekünk nyomdászoknak megfelelőbb, tágabb kifejezés: az ortográfia. Annýira hozzánk van növe, annyira nem lehetünk el nélküle, és mégis, a nagy haladás mellett — vagy tán miatt — szinte figyelembe sem igen vesszük; nem nagy gondunk, hogy munkáinkban ortográfiai rendet tartunk; — hogy abban következetesek legyünk; — hogy mit hogyan szedjünk, hogy a szerző lelkében élt gondolatot hűen adjuk vissza, például szóösszetételeknél, kétféleképpen értelmezhető szóknál és kifejezéseknél; szinte az a látszat, hogy ezek finomabb megkülönböztetéséhez nincs nyelvérzékünk. Ez az oka azután, hogy oly gyakran találkozzunk sajtótermékeinkben értelemzavaró és neveléses hibákkal.

És bizony fehérhollószámra megy, ha akad egy-egy szakértő, aki ennek a rendszertelen erdőnek a tisztogatásával, gyomlálgatásával, rendezgetésével foglalkozik.

Magam is élénk érdeklődéssel viseltem az ortográfia iránt, és buzdítva a tapasztalt fejetlenség által, évekket ezelőtt a Magyar Nyomdászatanba írtam is egy rövid lélegzetű cikkekcskét az ortográfia elemeiről, később pedig egy szakköri Évkönyvbe írt cikkem

keretébe szorítottam be egy és más ortográfiai dolgot, most pedig Szilágyi szaktárs cikkei által sarkallva, kévébe kötök jegyzeteimből egy csomó, két értelemben is használható szót, kifejezést és egyebet, melyek egy részét helytelenül használva gyűjtöttem össze. Előbb azonban gáncoskodó szándék nélkül főlemlíttem, hogy Szilágyi szaktárssal nem mindenben értek egyet.

Először abban, hogy az összetett szók között *egyáltalán* ne alkalmazzuk kötőjelt. Szerintem az összetett szókból nemcsak azért nem lehet kiküszöbölni a kötőjelt, mert egy fogalom kifejezésére esetleg három, sőt négy szó összeragasztása által az hosszú lenne, hanem azért is, mert a kötőjel hiánya bizonyos esetekben értelemzavaró lehet, mert nem tudnók, hogy mit akarnak a szóval valójában kifejezni. Példának itt van ez a szó: *mintadohánytermelés*. Tessék megmondani, mit fejez ez ki? Kettőt. *Mintadohánytermelést*, és: *mintadohány-termelést*; az első fogalom szerint általában a dohánynak *mintaszerű termeléséről* van szó, a második szerint pedig *mintadohány* termelése értetik. — Vagy: *iparostanonciskola*, *kereskedőtanonciskola* stb. Ha rövid hajat nem hordanék, már kitepték volna e miatt a szót miatt is. A kötőjelt itt szintén nem tartom elhagyhatónak. Vannak, akik makacsul vitatják, hogy: *iparos-tanonciskola*, *kereskedő-tanonciskola*. Pedig nem bizonyos, hogy jó helyen van-e a kötőjel; ez azon fordul meg, hogy: ha iparosok vagy kereskedők tartják fenn tanoncaik számára az iskolát (ez is lehet!), akkor iparos-tanonciskola, kereskedő-tanonciskola; azonban

ha felekezet, az állam, község vagy bárki más tartja fenn az iskolát iparos- vagy kereskedőtanoncok számára, akkor: *iparostanonc-iskola* vagy *kereskedőtanonc-iskola*. Továbbá: *gépöntőműszer*. Ez nem egyéb, mint *gép-öntőműszer* (van kézi öntőműszer is); a kötőjelre itt is szükség van, nehogy valami olyan műszert értsenek, ami kész gépeket önt. Már más a *stégöntő-műszer*. Ha idegen szó van magyar szóval összekötve, akkor sem hagyható el a kötőjel, pl: *hang-asszociáció*, *literátus-ember*. (A *fog-technikus*-féle szóösszetétel persze itt is követeli a kivételezést.) Ilyen összetételek pedig elég gyakran előfordulnak; az említett okoknál fogva tehát a kötőjelnek azokból való teljes kizárását nem ajánlom.

Másodsor: az utcanevék szedésénél részemről én például a Kossuth Lajos utca, Deák Ferenc utca, Veres Pálné utca stb. tulajdon *teljes* nevekből csinált utcaneveteket logikusabbnak tartom *három* szóba szedni, amint hogy a vezeték- és keresztnév egyébként is külön iradjik (de: Gróf Károlyi-utca); melléknévi alakjukban az ajánlott módon elfogadom. Hasonlóképpen *három szó*: Szent István Társulat, Hoffmann József féle (tanterv) stb. — Mielőtt azonban végeznék a kötőjellel, *ismételten* fölhirom a figyelmet a következő és ezekhez hasonló szókból való elhagyására a kötőjelnek, amit odatenni megokolatlannak tartok és amit Simonyi Zsigmond is jónak tart, valószínűleg mert iskolai helyesírásában is így szedette: időről időre, évről évre, napról napra, jobbról balra, nap nap után, kép kép (mellett áll), fokról fokra, szóról szóra, szebbnél szebb, jobbnál jobb stb.

Harmadsor: Szilágyi szaktárs a rövid ortográfiait ajánlja, — én pedig már nyolc esztendő előtt a mérsékelt hosszú ortográfiát ajánlottam még a napilapoknál is, mert ez a magyaros kiejtésnek legjobban megfelel, és ma is ezt ajánlom; és minthogy azóta sok minden változott, nem habozok bátran kijelenteni, hogy ma a hosszú betűknek tágabb teret engedek a mérsékelt hosszú ortográfiában.

Az ortográfia egyszerűsítésének azt a módját, amely kizár mást jónak lenni, mint amit mi ajánlunk, nem tartom egészen szerencsésnek; hiszen tudvalevő, hogy némelyek valamely szó írásánál annak származásához, mások kiejtéséhez, ismét mások a régi szokáshoz ragaszkodnak. És mindegyiknek igaza lehet, legalább többé vagy kevésbé; éppen ezért, mint tán semmit, úgy az ortográfiát sem lehet kivétel nélküli merev rendszer, szabályok közé szorítani, legfeljebb vitás szók és kifejezéseknel valami szabályt elvként elfogadni, amit azonban csak szűkebb körben, magunk közt érvényesíthetünk.

A rövidítésekhez csak azt bátorodom hozzátenni, hogy például a "koronáról" rövidítésénél a rag első betűje mindig mássalhangzó: K-ról (K-ra, K-nyi), de a "koronás"-t már így rövidítjük: K-ás (koronás), pedig ez éppen olyan helytelen, mint a 2-ös (kettős), [akár csak Göre bíró úr: 100-áz], mert helyesen így kell rövidíteni: K-s, 2-s.

Fölsorolt azután Szilágyi szaktárs több szót annak megállapítása végett, hogy hogyan helyes. Én, jól kibővítvé ezt a szójegyzéket, ezekre nézve is leadom szavazatomat, és pedig úgy, amint nyelvérzékem és az ennek megfelelő magyaros kiejtés diktálja, — minden egyes szó külön megokolása nélkül. Lakos vagy lakos helyett minden esetben csak *lakó* (lakóság), *öv*, *öntöde*, *sóhaj*, *óhaj*, *óh*, *feketekávé* (egybe írva fejezi ki híven az alatta értett fogalmat); *Mari néni* (egybe nem tartom jónak, mert ezen a jagon "Szilágyi-

szaktárs" is egybe volna veendő, kis túlzással); *alighogy*, *jó reggelt*, *helyettes jegyző*, *ideiglenes jegyző* (egybe írva erőltetett; de: *segédjegyző*), *uriember*, *fiatalember*, *kisfiú*, *kisleány* (bizonyos esetekben azonban külön szóba szedendők); *galambtermészet*, *gyümölcsöskofa*, *gyümölcsöskert*, *üvegestót*, *drótosót*, *háziipar*, *elsősorban* (elvont értelemben), *első sorban* (például első padsorban), *ezidőszerint* (nem pedig: ez időszerint vagy ezidő szerint), *szóbanforgó*, *szóbanlevő* (egybe, mert szinte egy fogalom; a szóban nem foroghat, — nem lehet semmi, mint például valamely óraműben a kerék vagy a szekrényben a ruha); *lélegzet* (levegő-, légbeszívás, nem pedig lélekzetvétel; bár ha valaki öntudatosan kardoskodik mellette, megértem, — ha el nem is fogadom); *egy ízben*, *több ízben*, *Budapest-állomás*, *Kóbánya-város-rész*, *mészároslegény* (stb.), *lakatosinas* (stb.), *iskolásgyermek*, *sehogy sem*, *soha sem*, *sehol sem*, *senki sem*, *minden esetre*, *semmi esetre*; elárusítóhely (két szóba szedve azt az értelmetlenséget fejezné ki, mintha a *hely árusítana* valamit); *elismerőokmány* (egybe szedendő; az elismerést igazoló okmány, mert maga az okmány nem ismerhet el semmit, külön szedve pedig ezt fejezné ki); *levelezőlap* (két szóba szedve azt engedné következtetni, hogy a lap levelez); *képesítőoklevél* (két szóba szedve azt fejezné ki, hogy az oklevél képesít, pedig csak a képesítettséget igazolja); ilyenek még: *értéstitőkönyv*, *minősítő táblázat*, *kivándorlóhajó*, *vállalkozószellem*, *sétálóhely*, *tanácskozóterem*, *társalgóterem*, *kiindulópont*, *kisegítőiskola*, *választófejedelem*, *keresztsháború*, *társasbéd*, *nagyközönség*, *olvasóközönség*, *szemléltetőoktatás*, *tanulóifjúság*, *továbbképző-tanfolyam*, *szemléltetőkép*, *kérdőmondat*, *felszólítómondat*, *határozószó*, *tudósítólevél*, *kérőlevél*, *köszönőlevél*, *üdvözlőlevél*, *üdvözlőbeszéd*, *üdvözlőtávirat*, *megnyitőbeszéd*, *cselekvőképesség*, *ellenállóképesség*, *emlékezőtehetőség*, *közlekedőedény*, *magyarázófüzet* stb., stb.; — *tintásüveg*, *evés közben*, *munka közben*, *menés közben*, *olvasás közben*, *év közben*, *minden nap* (mint-hogy: evés előtt, evés után, munka előtt, munka után, menés előtt, menés után, olvasás előtt, olvasás után, év elején, év végén, minden reggel, minden este is külön szóba szedendő; csak az esetben egybe, ha a végén *i* betű melléknévvé alakítja); *óvoda*, *uszoda*, *folyosó*, *birkózás*, *könyv*, *köpeny*, *tetteti magát*, *fel* (alhangú szók vagy szótagok között feloldani); *föl* (felhangú szók vagy szótagok között: fölépíteni, fölösleges); *per* (perkoltság), *pör* (pörlekedés), *rossz*, *boszu*, *jójj*, *fürj*, *pósta*, *búcsú*, *gyűrű*, *gyűszű*, *sűrű* (nem pedig bucsú v. búcsu, gyűrű v. gyűrű stb.); *kevésbé*, *különben*, *sör*; *Nap*, *Hold*, *Föld* (mint égitest) nagybetűvel, egyéb vonatkozásban kisbetűvel ajánlom, úgyszintén kisbetűvel az ünnepnapok, hónapok, napok neveit is; ne tarkítsuk írásunkat germán módon nagybetűkkel; — *édesapa*, *mostohaapa*, (az édesanya második férje); *mostoha apa* (ha mostohán, vagyis rosszul bánik a gyermekkel, noha tán édesapja); *édesanya*, *mostohaanya*, *mostoha anyja* (mint följebb); *mostohagyermek* (valamelyik vagy mindkét szülő nevelt gyermeke); *mostoha gyermek* (aki rosszul bánik szüleiével, bárha azoknak édesgyermeke); *munkás ember* (dologszerető ember), *munkásember* (ipari, vagyis általában fizikai munkával foglalkozó ember); *tönkretenni* (valakit anyagilag vagy erkölcsileg, — valamit helyrehozhatlanul megrontani); *tönkre tenni* (pl. fa- vagy vastuskóra helyezni valamit); *úgyis* (hiába a túlerővel szemben); *úgy is* (elérhet-

jük a célt, ha nem sietünk); *úgysem* (fogad szót, kár a vesződésért); *úgy sem* (jó, ahogy te tanácslod, de úgy sem, ahogy én jónak gondoltam); *mégsem* ("annak dacára sem" helyett); *még sem* (ezideig sem); *jólesik* (az ebéd); *jól esik* (az eső); *jóltartani* (valakit étellel); *jól tartani* (valamit erősen fogni); *egyemeletes ház* (más értelemben: *egy* emeletes ház); *egyvérszt* (a "másrészt" ellentéte); *egy részt* (kapni vagy adni valamiből); *egy része, nagy része* (valaminek); *nagyvérszt* (nagyobbára), *nagy részt* (kapni vagy adni valamiből); *egy éves* (egyévi) *tanfolyam*; *egy éves* (gyermek); *egypharmad része* (valaminek, nem pedig egy harmadrésze); *részvételt* (pl. nagy volt a gyűlésen résztvevő tagok száma); *részt vett* (pl. az örökségből részt vett X. Y. is); *hacsak* lehetséges, segíték rajtad); *ha csak* (ennyi adsz, nem állom a vásárt); *mintegy* (a messze távol mintegy ködben látszik lenni...); *mint egy* (erdei vad, úgy nézett dühében); *mindenekelőtt* (először is); *mindenek előtt* (először lenni, személyre vonatkoztatva); *jóllehet* ("ámbár" helyett); *jól lehet* (pl.: dolgozni); *nekivágott* (a világnak); *neki vágott* (a "neki" mutatónévmás; pl.: kenyeret); *lerakódás* (valami természeti folyamat, pl.: folyóban az iszap lerakódása); *lerakodás* (pl.: málhának kocsiról való lerakása); *betudom* (eljárását értelmességének); *be tudom* (bizonyítani); *csak-hogy* (már megjöttél!); *csak, hogy* (rövidítés; két szó, a "csak" mellé vesszöd teendő; hiányzik köztük az "azért" szó: csak, [azért] hogy mielőbb elmeheessen, sietett dolgával); *csakhamar* (eltűnt arcáról a mosoly); *csak hamar* (végezd munkádat!); *csaknem* (megnyertem a játszmat); *csak nem* (fogsz meghátrálni?); *mindkét* (de mind a kettő); *hogya* (lehetséges, írni fogok); *hogy ha* (szinte rövidítés; két szó, a "hogy" mellé vesszöd teendő; hiányzik köztük az "akkor" szó: kétségtelen, hogy [akkor] ha így téssz tovább is, megvetnek az emberek); *kibírom* (az élet küzdelmeit); *ki bírom* (pl. húzni a szöget); *lefogják* (a kezét); *le fogják* (fényképezni); *útszélén, út szélén*; *hegyoldalon, hegy oldalán*; *helyszínen, hely színén*; *földkerekségen, föld kerekéségén*; *határszélén, határ szélén*; *faluvégén, falu végén*; *irat* (akta, okmány); *irat* (valaki más által valamit); *papír, papiro*s; *fűzet* (valaki mással, pl. gyöngyöt), *fűzet* (Heft); *éppúgy* (de épen úgy); *éppoly* (épen oly); *ezenkívül* (ezeken kívül); *mégoly* (... ha mégoly jó, akkor sem kell...); *még oly* (jól nem éreztem magamat, mint ma); *megvan* (ami elveszett volt), *meg van* (sértve); *megelehet* (hogy igaz a hír); *meg lehet* (nyerni a játszmat); *megszoktuk* (a nyomort); *meg szoktuk* (tartani szavunkat); *megtudjuk* (az igazságot); *meg tudjuk* (becsülni a pénzt); *közé* (pénzét zsebkönyvének lapjai közé tette); *közé* (-tenni, kihirdetni valamit); *délalatt* (mint : délelött, délután) stb. stb.

Nem figyelünk eléggé a *se* tiltó- és *sem* tagadószócskák megkülönböztetésére sem. Szinte észre *se* vesszöd, hogy pl. ennek a mondatnak harmadik szava, a *se* tagadó szó, de azért hiányzik végén az *m* betű. Kétségtelen, hogy, ha a *sem* utáni szó mássalhangzóval kezdődik, könnyen *se*-re jár a nyelv, nem kérdés, hogy helyes-e, vagy sem, pedig ennél súlyosabb érv az, hogy a *se* tiltó, a *sem* pedig tagadó szócska, tehát mindegyik mást jelent. (Meg se kísérelj ellenem cselekedni! — Meg sem kíséreltem ellened cselekedni.) A kiejtés csalóka volta miatt öröködhettek helytelenül szokássá az ilyenféle mondókák is, amik ellen nem merek rúgódózni, vigasztalván magamat az általánosan ismeretes szabályromboló kivétellel: se

vége, se hossza; se lát, se hall; se ki, se be; se szeri, se száma; se túled, se hozzád.

Az által, ez által, ezen felül, az iránt, ezen túl, annak előtte stb., stb., mint mutatónévmás, személyre vagy dologra vonatkoztatva, két szóba szedendő (az által az ember által lettem boldog); egyébként azonban egy szóba szedendő (azáltal, hogy rosszul gazdálkodtam, tönkrementem).

Csehül álltam a mód- és állapothatározó -ként raggal, míg Simonyi Zsigmond is ezt nem ajánlotta iskolai helyesírásában. Némelyek megkülönböztetnek -ként és -kint ragot, ilyenformán pl.: Ciceróként (szónokol valaki); de : lassankint, darabonkint, helyenkint, évenkint stb., stb., pedig ez főlősleges komplikálás, mert a -ként rag más értelmet egy szónak sem ad és nem kívánczik el egy szótól sem, mint a -kint, amelyet épen ezért nem ragaszthatunk hozzá minden szóhoz, pl.: mikint, szabálykint stb. Én minden esetben az irodalmibb, célszerűbb, könnyebben ejthető -ként-re szavazok.

Ezeket óhajtottam Szilágyi szaktárs cikkeivel kapcsolatban közölni; és ámbár lehetne még erről a témáról írni, de sajnos, viszonyaim nem engedték meg cikkem gondos kidolgozását sem, és bizony kissé pongyolán állítottam össze. Mielőtt azonban a befejező pontot föltenném, megemlítem még, hogy némely modern író gyakori, óbudai magyarsággal szerkesztett mondatait, affektált kifejezéseit (példának hámarjában csak ez jut eszembe: már muszáj vagyok, hogy én is írjak [e helyett: már nekem is írnom kell]) szedő és korrektor — túlzásba nem menve — jól teszi, ha kijavítja.

Mіндеzekhez azonban nem elég jó szedőnek, jó korrektornak lenni, jól tudni magyarul, született magyarnak lenni, nagyobbfokú intelligenciával rendelkezni: hanem nyelvérzékkel is kell bírni a magyar nyelv iránt, ennek szavaiban kiejtés szerint, logikusan és következetességgel meg kell érezni a hosszú betűket, továbbá az értelem kívánalmi szerint a kétféleképp értelmezhető szók, kifejezések között a finom megkülönböztetéseket, egy vagy két szóba szedés szükségességét azonnal éreznie kell. Hiszen könnyen láthatunk már nemcsak intelligensebb szaktársakat, hanem értelmi pályán levő egyéneket is, akik csak a magyar nyelvet bírják ugyan, de nyelvérzékük egyáltalán nincsen!

Pedig minden vád nélkül legyen mondvá: hányszor nem értik meg a korrektort, mikor ez a szerző vagy író gondolatát hüen akarván visszatükrözni munkáján, egy-egy szót vagy kifejezést az értelem kívánalmi szerint esetleg ellentétesen is kijelölni kénytelen!? Hányszor üvöltik le, hányszor tartják a korrektort ostobábbnak a nyomda egerénél — szimpla emberek is!? Tán innen datálódik a korrektorok rossz híre is! Azért melegen üdvözlöm Szilágyi szaktárs eszméjét:

Éljen a magyar Duden!

Rohonci János.

* * *

Nagyon örülünk annak, hogy szaktársaink figyelme újabban intenzívebb módon ráirányult az annyira fontos ortográfiai kérdésekre is. Minden nemzet nyomdászati szakirodalmában elsőrendű szerepe van a kérdések megvitatásának, ami természetes, mert hiszen a nyomdász-ember érzi legközvetlenebbül az ortográfiai visszasságokat. Remélhetőleg minálunk is mind többen foglalkoznak majd közülünk is e tárgyval.

A színek és a nyomdafestékek birodalmából.

A színes festékek háromféle alakban kerülnek a kereskedelembe s onnan a könyvnyomtató keze alá, és pedig szárazon (por, darab), azután tésztás alakban, hol a festék, a pigment már meg van kötve, s végül kencével teljesen elkészítve a felhasználásra. Ha egy ugyanazon munkánkhöz nagyobb mennyiségű festék szükségeltetik: kétségbevonhatatlanul olcsóbban jövünk ki, ha a festéket száraz állapotban szerezzük be, s kencével házilag keverjük a kívánt sűrűségre. Ily fajta munkák kivitelénél az a legfontosabb, hogy mindenkoron először a pigment keverendő meg a kencével, de csak épen annyival, amennyi a kötésére szükséges, s csak azután eresztendő fel. A festék akkor van jól összekeverve, ha a festéklappal barázdát huzva benne, annak felülete nem érdes, hanem tükörsima.

Mindig arra törekedjünk, hogy minél kevesebbféle festékekkel dolgozzunk. Akár hányféle színű festékre van szükségünk, utig elég, ha a három alapszínű festékből rendelünk meg két-kétfélét, nevezetesen a sárgából vörös és zöldes árnyalatút, a vörösből sárgás és kékes, a kékből pedig vöröses és zöldes árnyalatút, s ezeken kívül olyan színű festékeket, amelyek a három alapszínből keverés által elő nem állíthatók, mint amilyenek például a telített barna, a cinóber, a pávakék s a szatin elnevezéssel forgalomba kerülő festékek. Ha bármely festék színét törni akarjuk, de olyan határok között, hogy az azért megtartsa eredeti fényét, az illető festék kiegészítő színéből keverjük hozzá, a sárgához tehát ibolyát, a vöröshöz zöldet, a kékhez pedig narancs-színűt keverünk. Ha tömpítani akarunk: vegyünk fehéret és feketét.

Tiszta színeknek csak az első és a másodlagos színeket nevezhetjük. Elsődlegesek azok, melyeket keverés útján nem nyerhetünk, azaz a sárga, a vörös és a kék, másodlagosak pedig azok, amelyeket két elsődlegesből keverhetünk; a sárga és vörösből lesz a narancs, a vörös és kékből az ibolya, s a kék és sárgából a zöld. Két másodlagos szín összekeveréséből harmadlagosot nyerünk. Két színt, melyek elméletileg bizonyos összetételben fehéret, másban feketét adnak: komplementer, azaz kiegészítő színek nevezünk. Valamely színek kiegészítő színe az, amelyet ha hozzáadunk, az a három alapszín összetételére kiegészíti. Színeket kétféleképpen lehet összekeverni s megkülönböztetünk additív (addo = hozzáadni) és

szubtraktív (subtraho = kivonni) színkeverék. Az additív színkeverésnél a színeket egymáshoz hozzáadjuk; ha a sárga, vörös és kék színek sugarait valamely sík egy és ugyanazon pontjára egyidejűleg vetítjük, azok együttesen fehéret adnak. A szubtraktív színkeverésnél nem adunk össze, hanem valamely síkról színsugarakat vonunk el, s végül nem marad más szín, mint a fekete. Kiegészítő színeknek tehát azokat nevezhetjük, amelyek additive keverve fehér, szubtraktive keverve pedig fekete színt adnak. Valamely szín kiegészítő színét (például egy elsődleges színét) úgy találjuk meg, ha hozzá azt a másodlagos színt vesszük, amely a hiányzó két másik alapszín összekeveréséből áll elő, azaz azt, amelyben az első szín nem foglaltatik; a vörös kiegészítő színe a zöld. A vörös elsődleges szín, a zöld másodlagos, keveréke a két másik alapszínnek a sárgának és a zöldnek.

Mind a festésben vagy bármely más munka előállításánál, ahol színek játszanak szerepet, mint pedig a nyomtatásban arra kell ügyelni, hogy csakis harmonikus színeket állítsunk egymás mellé, különben színérzékünket a színek, a színes kép nem fogja kielégíthetni. Arra nézve, hogy mely színek együttes szemlélése gerjeszt esztétikailag jölös érzést: szabályt nem lehet felállítani, legfeljebb némi támaszpontot lehet adni a színek összeállítására; az egyedüli, amire támaszkodni kell: az izlésünk. Általában elfogadott s gyakorlatilag is helyesnek bizonyult fel fogás az, hogy az egymással komplementer színek jól illenek egymáshoz, azaz azok, amelyek a színkorongon egymástól 180°-nyira esnek mint normális színek s a kör középpontjától való távolságuk a kör sugara illetőleg az átmérő hosszúságára egészítendő ki. A fehér és a fekete szín illik mindegyikhez, nem kevésbé az arany és az ezüst. A hatást a barna és a szürke szín neutrális tónusai nem ronthatják le. Ha valamely munkát 6—8 vagy még több színben kell előállítani, leghelyesebb, ha kiválasztunk két jól harmonizáló színt, hogy azok domináljanak s a többi színt felrakjuk díszítőül a domináló színek árnyalataiban vagy szerényen meghuzódó, de mégis emelő neutrális tónusokban. Igyekezni kell lehetőleg a sok színű festékekkel nyomtatott munkák kivitelénél úgy eljárni, hogy ne legyen könnyen, vagy legalább már az első tekintetre leolvasható, hogy az hány színben nyomódott.

Szt.

A fotográfia térfoglalása az illusztrációban.

A könyvelőállásban megnyilatkozó kereskedelmi szellem egyre kutatja azokat a módokat, amelyek segédelmével a könyvek külsejének és belsejének a kiállítása mentől olcsóbb lehetne, s mindamellét a könyv érdekessége és hatásos volta is megmaradna, legalább a kisebb műérzékű publikum szemében. Takarékoskodnak például a papiroson meg a kötésben (a szedésen meg a nyomtatáson ma már nem sokat lehet!), s ujabban takarékoskodnak nálunk az illusztráción is. A régi többé-kevésbé művészies illusztráció helyébe ma már akárhányszor egyszerű fotográfiák után készült autotípiák mutatnak be holmi regénybeli s egyéb jeleneteket.

A dolog minálunk új, de a leleményes franciáknál már régóta nem az. A Photo-Club közlönyének egy régebbi, talán tíz éve megjelent számában találunk is már *rd.* aláírással erre vonatkozó közleményt. A hivatott íróember tollára valló híradás ma már nálunk is annyira aktuálissá lett, hogy talán nem árt, ha a következőkben leközljük a dolgot:

Egynéhány francia könyv fekszik előttem. Tükörsima krétapapírosán pazarul tiszta írás, csodálatosan szép képek. Francia regények ezek, amilyenek százával özönlik el a világ könyvpiacát, és rövid pár esztendő alatt érik meg azt, hogy a borítékra a (közjegyzőileg nem igazolt) jelzés: "X-ik ezer" kerül.

Ezek a könyvek azoknak a padlásszobáknak a magasságából hullanak alá, amelyekben a francia esztrichpalánták fejlődnek, s amelyekben ezek előbb vagy utóbb kivésznek vagy az Olimpiusig nyúlnak. E könyvek X. ezer példánya bejárja a művelt világ pályaudvarait, ott megjelennek az ujság- és könyvadásos portások üvegszekrényében, azután — azután visszavándorolnak a kiadó kereskedő vagy a kiadó szerző pincéjébe...

Mert a francia irodalom sem fenékiig tejföl. A sok ezer szerző közül igaz, hogy *néhány száz* kapós, de ezek a rikító köntösű, négyzetalakú könyvek legtöbbje éhezeti a szerzőjét és bizony nem hízlalja. Ámde azért mégis illusztráltak. A grófok, marquis-k, prince-esse-ek és cocotteok ott vannak képben is megörökítve a fehér lapokon.

Ezek az illusztrációk minket különösen érdekelnek. Nem a festő keze alól kerültek ki, a szerző a bámulatos rajzoló: a *fénysugarat* szólítja fel, hogy illusztrálja a regényt. *Fénykép* minden illusztráció.

Mikor tudniillik a szerző már annyira van a regényével, hogy gondolhat a kiadással is, felkeres egy fényképészt, s annál megrendel egy bizonyos számú felvételt, aztán elhozza a barátnőjét vagy barátnőit (persze csak azokat, akik ilyenre vállalkozhatnak), és azokkal tableaukat csinál, s levéti őket annyiszor, ahány képre szüksége van.

A fényképész és a cinkografus dolga a többi.

Igy illusztrálják most a párisiak a könyveiket. A szerző és a modellektől függ, hogy a képek mennyire artistikusak legyenek. Az, aki rendelkezik ízléssel, és aki tud számolni azzal, hogy milyennek kell lennie a képnek, hogy természetes legyen, — az pompás illusztrációkat készít ez uton, s ami fő, nem fordul-

hat elő az, hogy a regény egyik fejezetében a hős hajlott orrú, vállas atléta, a másik fejezetben az orra pisze s az alakja roncs, amint azt nem egy elismert illusztrátor munkájánál találjuk.

Mi sem természetesebb, minthogy ez az illusztráció, amely lehet remek is, a lehető legolcsóbb. Egy ügyes fényképész hamarosan meg tudja a felvételeket csinálni, s tekintve, hogy az illető még reklámot is csinál magának: lehetőleg önköltségen számítja a képeket.

A fény-illusztrálás (ha szabad ennek neveznünk) egyébként nem eredeti ötlete a romancier-eknek. Ezt ők azokból az albumokból vették, amelyeket a pikantiakat kedvelő francia közönség különös örömeire a kitűnő *Reutlinger* ad ki. Ez a párisi cég ma leginkább ezzel foglalkozik. A könnyű és a lehető legkönnyebb véru hölgyecskéket fotografálja, azokból csoportképeket készít, szöveget írat a képekhez és folió-alakban kiadja. E kiadások azután az egész világon elterjednek.

Reutlinger e specialitását érdekessé teszi a retusozás utólrhetetlen finomsága. Előttem fekszik tengeri fürdést ábrázoló kép. Az előtérben ingerlő kacér fürdő-öltözetekben nők láthatók, mindegyik külön atelier-felvétel, a háttér legalább négyféle eredeti felvételtől van összetákolva, de úgy, hogy egy hely kivételével még a szakértő szem sem látja meg, hol van a képek széle. A könnyedén hullámozó víz is csodálatosan van a lemezre festve.

Az illusztrálás e nemét ajánljuk mindazok figyelmébe, akiknek az illusztrálással valami dolguk akad. Olcsó és ízléssel igen szép módja ez a könyv díszítésének. Ez is különben olyan dolog, hogy csupán úttörőre vár, hogy divatba jöjjön és elterjedjen.

Az összetett mássalhangzók egyszerűsítése.

A magyar olvasás az által, hogy minden szót, ahogy kimondunk, úgy írjuk is, sokkal egyszerűbb, mint például az angol, francia vagy német, amikor sokszor három betűt is egynek mondanak ki, de még egyszerűbbé tennők, ha az összetett mássalhangzók helyett is egy külön betűalakot adnánk ezeknek is.

Nem győzők csodálkozni azon, hogy ezzel a kérdéssel a magyar nyelvtudósok nem igen foglalkoztak. Pedig ennek is van annyi jelentősége, mint annak, hogy például Nagy-Várad divízzel, vagy Nagykanizsa egy szóba van-e írva, mert mi nyomdászok jól tudjuk, hogy ha az egyik jó egy szóba, jó a másik is, és helyes is meg célszerűbb is az egyformaság.

Tudom, hogyha magamféle ember valami újítást akar felszínre hozni, nehezebben megy, mintha valami neves ember tenné, de azért megpróbálom az eszmét felvetni, mert meggyőződéseim szerint célszerű. Az adatokat tapasztalatból mértem hozzá.

Ha az összetett mássalhangzókat egyszerűsítőnk, sokkal könnyebbé tennők az idegeneknek a magyar olvasást és a helyes szókiejtést, kik sokszor a legneveltebbek szavakat ejtik ki. Meg az iskolában a gyermekek is könnyebben tanulnák meg az egyszerű, mint az összetett mássalhangzókat.

Én magam hallottam, mikor egy bécsi ember például ezt a szép kiejtésű magyar szót: »pitypalaty«
pitipalati-nak olvasta. Persze, hogy elnevettem magam ennek a hallatára, de meg mások is, akik szintén hallották e szép kiejtésű szó ilyen megmásítását.

A bécsi is észrevette, hogy kinevetjük, s megkérdezte tőlem, hogy mit nevetek. Én persze, ki nem nagyon tudok németül, megmagyaráztam a sógornak, hogy nem őt nevetjük, hanem a rossz kiejtését, és hogy a magyar nyelvben van ty is és más összetett betű is, mire ő megjegyezte, »zu dumm«
és hogy ő úgy tudja, hogy a magyar mindent úgy mond ki, ahogyan írja.

Például olvastattam vele ezt a szót: »gyásmagyar,«
melyet giaszmagiar-nak olvasott. Persze hogy nem ábécé szerint tanult olvasni, s így nem is tudta, hogy nekünk van külön ny-ünk, ty-énk, sz-ünk, gy-énk stb. Abban meg igaza van, hogy egyszerűbb olvasású nyelv alig van, mint a miénk; különösen mi tapasztaljuk is, hogy akárhány német nyelvű szaktársunk van, ki nem tud magyarul és kitűnően szed magyarul.

De hogy ezt még egyszerűbbé tegyük, nagyon helyes volna, ha az összetett mássalhangzók helyett egyszerűt alkalmaznánk.

Azonfelül gyakran kerülnek össze olyan szavak, melyekben összetett mássalhangzók jönnek egymás mellé, sokszor értelemzavart okozva, melyet pedig elkerülhetnénk.

Különben is ránk nézve csak haladást jelentene ennek a keresztülvitele, mert egyes sorokban öt-hat betűt is megtakarítanánk. Így például ebben az egy szóban: »gyásmagyar«
három betű helyett nyerénk. (A főnti sorban hat betű van fölösleges.)

Az ujságok egyes cikkeinél húsz-harminc sort is nyernének, s így többet közölhetnének. A dolog ránk nézve a műszedéseknél előnyös volna, hol egészen elcsúfíthatja az összetett mássalhangzó a sorokat.

Azt hiszem, akad szaktársaim között olyan, ki ehhez a tárgyhoz hozzászól, melyet annál szívesebben vennék, nehogy azt mondassák ránk magyar nyomdászokra, hogy még a saját szakunkkal se törődünk, s ott se tudunk valami újat és célszerűt felmutatni, ahol lehet.

Minthogy már régebben érdeklődtem ez iránt a dolog iránt, bejártam a múzeumot és kutattam, hogy foglalkoztak-e már véle. Találtam is a múlt század 6-ik évéből egy hasonló tervet, csakhogy egész más formában, mint ahogy én megvalósítani óhajtanám. És azt hiszem, hogyha akkor a nyomdászat annyira előrehaladt, mint ma, akkor is létre hozták volna ezt

a célszerű, s mindamellett a maga nemében igen egyszerű újítást.

Az én igyekezetem, illetve tervem az, hogy oly betűtestet alkalmazzunk, hogy az átmenet ne ütközzön olvasás közben nehézségbe és aki olvassa: mindjárt észrevegye a betű formájáról, hogy az "ty" vagy "gy".

Miért ne lehetne a fölöslegest kiküszöbölni, ha jobbat tudunk helyette? Valamikor használták a v betűt az u helyett, de most megvan ennek a külön alakja; ép így lehet a többi helyett is külön alakú betűket alkalmazni, minek a célszerűsége csak ha használatban lesz, világlik ki igazában. És mért ne önállósítsuk a betűnket, ha már magunkat nem bírjuk egészen önállósítani?

Jövő számban rá fogok térni a betűtestekre, melyeknek célszerűségét meg használatát szintén le fogom írni.

Varga Antal.

A betűk megválasztásabeli egyöntetűségről.

Olyan témát vettem tollhegyre, melyről eddig kevés szó esett és amelynek hívei is ennél fogva nagyon csekély számot képviselnek. Még inkább ujjainkon számlálhatjuk össze azon nyomdákat, ahol a nyomtatványokat egyöntetű betűfajokból állítják elő; ahol nem követik el azt az esztétikaellenes hibát, hogy a nyomtatványon többféle karakterű betűket használnak.

Nem egy, de számtalan esetben szemléli lehetünk annak, amikor mediaevalis jellegű betűk közt nem-mediaevalis jellegű (groteszk alias Steinschrift, aldine stb.) betűk éktelenkednek, no meg amikor a közönséges antiquából virít ki egy-egy mediaevalis jellegű betűfajta. Leginkább a hirdetések azok, ahol e potpourrival siklanak át a nehézségeken, nem is említve azt, hogy amikor a munka szövege közönséges antiquából szedődik: a cím és boríték mediaevalisből van szedve; sem azt, amikor az iníciók közönséges antiquában mediaevalis jelleget képviselnek.

A szaktársak az egyöntetűség kultiválásában úgy látszik nehézségeket találnak, azért nem veszik ezt annyira komolyan, bár minden nyomdász tudatában van annak, hogy a mediaevalis és a nem-mediaevalis jellegű betűk keresésével vétkes az esztétika rovására, mégis a legközelebbi alkalommal árulói leszünk ennek a természetes követelménynek és a legcsekélyebb akadállynál máris mentőeszközökhöz nyúlunk. Pedig csekély jóakarattal a mutatóköz nehézségeken könnyen túl lehet esni. Amit legjobban bizonyít az, hogy ahol szigorúan megkövetelik az egyöntetűséget, nagyon szépen el tudnak dolgozni, anélkül, hogy a legcsekélyebb szükségét éreznék annak, hogy a betűk egyik karakterét a másikkal pótolják.

Ebből kifolyólag csak azt következtetjük, hogy nem okvetlenül szükséges, hanem csak rossz szokás az, ha a nyomtatvány többféle karakterű betűkből van szedve.

Hogy világosan beszéljek, arról van itt szó, hogy a sajátos karakterű betűket más jellegű betűfajtaiból szedett munkáknál ne alkalmazzuk. Azaz a közönséges antiqua jelleget ne alkalmazzuk a mediaevalis jellegnél és megfordítva. A mediaevalis önálló karakter, mely nem tűr maga mellett más jelleget, mint a

magáéval egyöntetűt, viszont a közönséges francia vagy angol antiqua harmóniája is bomlik, míhelyst abban mediaevalis jellegű betűt alkalmazunk. Vidéki városokban a kisebb nyomdák, ha ilyesmit művelnek, még szemet húny az ember, ott szükségből teszik azt, de nagyobb nyomdában, melyben a betűanyagban duskál az ember, szinte könnyelműségnek minősíthető a dolog.

A régiek szokva voltak ehhez az esztétikaellenes betű-keveréshez és sokszor egyik jelleget a másikkal kiegészítették, de ma, amikor már rájöttünk arra, hogy szépet csak úgy lehet alkotni, ha minél kevesebb karakterű betűvel, jobban mondva csak egyféleivel szedünk, izlésteleneknek deklarálhatjuk mindazon munkákat, amelyeknél nem ezt az elvet követik.

Hogy fejtegetéseimnek nagyobb súlyt adjak, hivatkozom a laikus rendelőközönségre. Ez már számtalan esetben visszautasított nyomtatványt azzal a megjegyzéssel, hogy nincs tetszésére, mert többféle karakterű betűfajból van összetékolva.

Akaratlanul olyan súlyos kritika ez, mely gondolkodásra ad okot. Ép ezért nem zárkozhatunk el e követeléstől. Be kell látnunk annak igaz voltát, annyi-val is inkább, mert a nyomtatványnak szépségével, nem pedig tarkaságával kell hatnia.

Azért iparkodjunk mindig a szöveget a betűanyaghoz mértelen elrendezni, nem pedig a betűt a szöveghez alkalmazni, miáltal abba a helyzetbe jutunk, hogy nem szorulunk oly szurrogátumokra, melyek nem illenek az illető betű karakteréhez.

Az egyöntetűséget azonban tovább is fokozhatjuk, úgy tudnillik, hogy a betű karakterének megválasztásakor tekintettel vagyunk az esetleges ornamentumnak a jellegére is, és viszont. Vagyis megfigyeljük, vajjon toll- vagy ecsetvonásos-e a betű, illetőleg ornamentum, s a lehetőséghez képest alkalmazkodunk velük egymáshoz. A finom tollvonásos ornamentum mellett az ecsetvonásos betű ritkán hat kifogástalanul. Viszont a tollvonásos betű sem szokott kellőképpen harmonizálni az ecsetvonásos ornamentummal. Igaz ugyan, hogy színes kivitelű munkáknál ezen könnyű segíteni, úgy hogy a színfoltokat egymáshoz kellőképpen hozzáhangoljuk. Ez éppenséggel nem nehéz dolog.

Krizofán.

Adatok a Mäser-lemezek marathatóságához.

A nyomdászati technika ma már minden téren rohamosan fejlődik. A szoros értelemben vett szedésen s nyomtatáson kívül egész sereg olyan praktikánk van, amely nagyban hozzájárulhat a nyomtatványok díszítéséhez. Ilyen első sorban az úgynevezett alapnyomtató-lemezek sok-oldalú használata. E lemezek anyagáról és használhatóságuk módjairól terjedelmes cikksorozat jelent meg már a Grafikai Szemle 1903-iki és 1904-iki köteteiben, s ugyanott szó volt arról is, hogy az alapnyomtatási lemezek egyikét, a celluloid-lemezt az anyagot oldó bizonyos szerekkel maratni is lehet.

Az e tekintetben elért eredmények arra buzdították a szakfőfiakat, hogy egyéb lemezek maratásával is megpróbálkozzanak. Ez a Mäser-lemeznél sikerült.

A Mäser-lemezek maratását alaposan megismertettük mult esztendei októberi füzetünkben. Mindamellett azt tapasztaljuk, hogy ezt az igen sok esetben praktikus eljárást mesterszedőink nem gyakorolják. Egyetlen esetet tudunk, amikor egy fiatal szaktársunk érdeklődött a dolog iránt, de fölületesen olvasva el e tárgyú közleményünket: nem értette meg. Panaszképpen adta elő az ügyet Szakkörünk tavaszi közgyűlésén (mintha bizony az ilyes technikai kérdések eldöntése a közgyűlés hatáskörébe tartoznék!), ami bennünket arra készítetett, hogy újra átnézzük az említett ismertetést: vajjon nem maradt-e benne valami értelemzavaró sajtóhiba. Most aztán konstatálhatjuk, hogy a hiba nem a közleményben, hanem az illető szaktárs fölületességében rejlik. — Nem is szólánánk többé e tárgyról, ha nem szólalt volna meg az e tekintetben legkompetensebb ember, a Mäser-lemezek föltalálója, Mäser Gyula. Azt állítja a lapjában, hogy a Mäser-lemezek maratása dolgában sokan helytelenül járnak el, ami aztán gyakori eredménytelenséget okoz. A rajznak a lemezre való átvitele kétféle módon történhetik: a) átnyomtatás, b) a rajz közvetlen átvitele útján. Ha valamely kisért maratással akarunk reprodukálni, vékony írópapirora jól fődő festékekkel tiszta levonatot készíttünk; e célra a litografusok használta átnyomtató festéket használhatjuk legtöbb eredménnyel, még pedig azért, mert jóval nagyobb a zsírtartalma, mint a közönséges könyvnyomdai festékeké. Szükség esetében azonban a jóféle illusztrációs festék is megteszi. A friss levonatot képes felélni a lemezre téve, gyors, kézi avagy tégelyes sajtón átnyomtatjuk. Átnyomtatáskor a lemezt ideiglenesen betűmagasságúvá tesszük, vagyis alkalmas ürtöltőkre avagy talpra helyezzük, de minden különösebb megerősítés nélkül. Az átnyomat ritkán sikerül olyan jól, hogy mindjárt a maratáshoz foghatnánk; rendszerint még további fődözgetésre van szükségünk. Az utóbbi munkához hígított átnyomtató- avagy illusztrációs festéket használunk. A festék hígítását francia terpentinnel végezzük; olyan híggnak kell lennie a festéknek, hogy könnyen ecsetelhető legyen. Egy késhegynyinél több festéket azonban ne hígítsunk föl egyszerre, mert a terpentin tudvalevőleg nagyon gyorsan elillan, s így a festék is egykettőre megint sűrűvé lenne. Ebbe a hígított festékbe belemártva az ecsetet, az utóbbival az átnyomatos részeket átfestjük, illetőleg retuszozzuk. A lemeznek olyan nagyobb fölületeit, amelyeken nincs rajz: vagy egyszerűen késsel vágjuk le, vagy pedig szintén befestékezzük, de legalább is egy cicerónyira a rajz vonalaitól. Ha ennyire vagyunk: a lemez hátulsó felét

meg oldalait sellakkal bevonjuk, nehogy a lemez alulról maródjék ki. A lemez ilyenformán már maratásra készen is van. A maratás a lemez nagyságához képest vagy valami serpenyőben, vagy pedig valamely mélyebb tányérban történhetik. A marató folyadék legcélszerűbb összetétele: két rész víz és egy rész klórlúg; e keverék a kereskedelemben is kapható Eau de Javelle néven. A folyadéknak a lemezt el kell fődnie: öt percig hagyjuk az utóbbit az edényben, amelyet e közben gyöngén ide-oda himbálunk. Ha a maró folyadék tejszínűvé változott: ki kell öntenünk, mert a benne föloldott nagy mennyiségű kréta-massza a további maróképességét megszünteti. Öt-öt percig tartó háromszoros maratás után a lemez fölülete elérte már a kívánatos mélységét. Maratás közben a lemezt figyeljük folytonosan meg; ha netán a rajz festékének leválását vennők észre: rögtön vegyük ki a lemezt, szárítsuk meg, s aztán festékezzük be rajta az illető helyeket újra. Ha a lemezt nagyon mélyre és tisztára akarjuk maratni: ajánlatos a rajta levő rajzot az első vagy második maratás után újra befődni festékekkel; ez különösen akkor történhetik meg könnyen és gyorsan, ha olyanforma bőrhenger áll a rendelkezésünkre, mint aminőt a cinkografus is használ. Az ilyen hengerrel a már egyszer-kétszer maratott lemezt addig hengereljük, amíg a rajz minden részében nincsen jól fődve. Ha olyan helyre is jutott festék, ahová nem kellett volna: éles késsel levakarhatjuk. A közönséges Mäser-lemezek negyedcicerónyi mélységre marathatók; ez, ha a rajzban nincsenek nagyobb üres fölületek, elegendő is. A nagyobb ürességeket — mint már említettük — késsel vágjuk ki (a cinkográfiában vajúló gépet használják erre a célra). A maratással való elkészültünk után a lemezt megszársítjuk, de minden mesterséges meleg fölhasználása nélkül; a lemezen tapadó festéket aztán benzinbe mártott szivaccsal vagy rongyocskákkal távolítjuk el. A lemezt egyenletesre gyalult fa-lapra kell végül enyveznünk, úgy hogy betűmagasságú legyen, s aztán folyékony szikkatívvá leöntenünk, amely a lemezt megkeményíti. A Mäser-féle úgynevezett védőmassza a maratott lemezeknél nem használható, mert enyv és víz keverékéből állván, a festék által zsírossá lett lemezt nem fogja, s száradás után leleveledzik róla. A szikkatív megszáradása után a lemez immár nyomtatásra kész. A lemeznek üresen maradó nagyobb fölületeit még a szikkatívvá való bevonás előtt távolítjuk el. — Ujabb időkben a lipcsei Technikumban kísérletet tettek vastagabb Mäser-lemezek maratásával is. Szakasztott úgy járnak el, mint a cinkográfiánál, de a Mäser-lemezek maratása jóval olcsóbb, mint emezeké. — Végezetül meg kell még említenünk, hogy a sellakkal s a spirittusszal való munka éppen olyan kitűnően beválk, mint azt tavalyi októberi füzetünkben megírtuk. A sellak a maró folyadékkal szemben ugyanoly ellenállást tanusít, akár a zsíros festék. A sellak használatánál is ajánlatos a föntebb leírt bőrhengerrel meg festékekkel való fődözgetés, a sellakreteget azonban ennek megtörténte előtt benzinnel el kell távolítani.

Azt hisszük, hogy a Mäser-féle most közölt megnyilatkozással sikerült minden olyan kételyt megszüntetnünk, amely a Mäser-lemezek maratásának elterjedését eddig akadályozta. Ép ezért ajánljuk az ebben az irányban való próbálkozást is szedőink figyelmébe.

A betűcsomagok szállítási módjának bajai.

A könyvnyomtatónak a betűöntővel való összekötését kapcsán minduntalan olyan újabb kérdések merülnek föl, amelyek nemcsak az egyes nyomdásokat érdeklik, hanem szinte lázba hozzák az egész nyomdászvilágot. Ilyen kérdések voltak például annak idején a betűszisztémának és a betűmagasságnak a kérdései, újabban az egyetemes betűvonalnak meg a léniakép-vastagság egyszerűsítésének eszméi.

Mostanában a betűk szállítási módjának kritikájával foglalkoznak behatóan a németországi szakújságok. Fölpanaszolják, hogy az öntők némelyike hat-hét kilónyi nagy csomagokba foglal össze négy-öt-féle betűt, de minden részletesebb megjelölés nélkül stb. Ha már most valamely nyomdába mondjuk kétszáz kilónyi betű érkezik, s a szedőnek odaadják azt a szekrényekbe való berakás végett: a szedő láthatja ugyan, hogy a csomagokra például garmond mediaevalis vagon írva, de egyéb dolgokat illetőleg tájékoztatlan marad, amíg csak föl nem bontja a csomagokat.

A nagy csomagok fölbontása meg éppenséggel nem könnyű dolog. Amint a fölhangzó panaszokban olvassuk: a betűöntők szívtében valami csodálatos spárga-takarító rendszernek hódolnak, amelynek — némelyek szerint — semmi értelme sincsen. Egyszeresen körülcsavarintják a betűcsomagot, s olyan gordiusi csomót kanyarítanak a spárga találkozási pontjára, hogy ugyan ember legyen a talpán, aki ki tudja bogozni. A panaszkodók szerint sokkalta egyszerűbb dolog volna, ha olyan módon kötnék körül a betűöntők a csomagjaikat, mint ahogy a szedők cselekesznek szedésükkel.

A betűöntők egyike ez állításokkal szemben tagadja, hogy valamennyien hat-hét kilós nagy csomagokban szállítanak a betűt. Azt állítja, hogy őnáluk — igen tekintélyes betűöntődéről van szó — 28:36 cicerós a normális csomag nagyság, aminek pedig rendes súlya úgy körülbelül négy kilogrammot tesz ki. Ennek a kezelése az ügyeskezű szedőre nézve nem lehet igen nehéz dolog. Nagy előnye különben az ilyen csomagolásnak, hogy a betűcsomagok faládákba rakva, öt

kilón alul maradó póstacsomagokként küldhetők szét. A csomagok jelzését illetőleg azt állítja az említett betűöntő, hogy a jelentékenyebb cégek kitöltött úrlapot ragasztanak az egyes csomagokra, amelyeken a betűfaj elnevezésén, nagyságán és mintakönyvi számán kívül megvan a csomagszám, a megrendelő neve és a csomagokban foglalt betűk közelebbi meghatározása is (o, p, q, r stb.). Ezt a tényt magunk is elismerjük, azzal a hozzáadással, hogy bizony magunk is láttunk már — ha nem is valami jelentékeny — külföldi betűöntődéből származó hiányosan jelzett csomagokat, s hogy több betűtípust sohasem ajánlatos együvé kötni, mert mindig bajos a szétválasztásuk.

A betűcsomagok rendes körülkötési módjára nézve azt mondja az említett betűöntő, hogy az régi biztos tapasztalatok alapján fejlődött általános szokássá, s hogyha a betűöntő csomagjait olyanformán kötné körül, mint ahogy a szedő cselekszik a maga szedés-kolumnáival: tíz csomag közül kilenc bizonyosan összedobódnék, mire a rendeltetési helyére kerül. A körülkötött és papirosba csavart betűk akárhány otromba kézbe kerülnek, mire elszállításra késznek; a póstai és vasuti csomagokat is ide-oda dobálják, s végül a kicsomagolás munkája sem történik mindig elég óvatosan. Mindez meglehetősen próbára teszi a csomag kötésének szilárdságát, annyira, hogy annak a szedő alkalmazta körülkötési mód nem felelhetne meg. A betűöntő ezért a spárga egyik végére csomót, e mögé pedig kicsiny hurkot köt, s a csomag köré egyszeresen csavart spárgát ezen keresztülhúzza. Erős meghúzás következtében aztán a hurok a spárgát szilárdan megfogja. Észszerű kikötésnél azonban a betűöntő ezután még egyszer körülcsavarintja a spárgát a csomag körül, s a spárga végét azután a szedő rendes szokásához hasonlóan erősíti meg. Így aztán szilárdan együtt marad a csomag, s ez a fő dolog; a kibontás sem nehéz dolog, csak egy kis óvatosság kell hozzá. Egyszeres körülcsavarás természetesen nem elég, s ez ellen egész jogos a panasz.

Magyar Nyomdászok Évkönyve az 1909. évre.

Huszonegyedik életévébe fordul immár a Magyar Nyomdászok Évkönyve. Negyedszázadnyi idő alatt fejlődött a mostani színvonalára. Apró könyvecske volt 1883-ban, vasos, az egész nyomdászvilág érdeklődésére számot tartó díszmű mostan. Az eddig megjelent huszonhárom kötetet egymás mellé állítva, hű tükrét kapjuk a magyar könyvnyomtatás negyedszázados állapotának, s részben mindama szellemi mozgalmaknak is, amelyek a mi kicsiny világunkban időről-időre megdobogtatták legjobbaink szívét. Hűséges krónikása volt az Évkönyv a szakbeli eseményeknek, s egyszersemind biztos fokmérője a technikai és iparművészeti irányban való minden eddigi haladásunknak.

Az Évkönyv szerkesztése és kiállítása dolgában negyedszázad alatt kifejecesedett tradícióhoz most is ragaszkodni fogunk, nem zárkózva el azonban a némely tekintetben való praktikus újításoktól sem. Célunk ez: a december első napjaiban megjelenő új kötet ne csak hogy méltán sorakozhassék az utóbbi évek ország-

világ dicsérte kötetei mellé, hanem hogy mind szaktudományosság, mind pedig művészes kiállítás és instruktív mellékletek dolgában fölül is mulja azokat. Az ennek elérésére szükséges eszközök egész arzenálját sikerült immár egyesítenünk, s így bizton reméljük, hogy az új kötet páratlan lesz a maga nemében.

Amikor mindezt a magyar könyvnyomtató-világnak bejelentjük: előfizetést nyitunk a Magyar Nyomdászok Évkönyve december hó közepe felé megjelenő kötetére. A könyv előfizetési árát valami csekélységgel emelnünk kellett, mert mint tudvalevő: a könyvek előállítására az idén jelentékenyen megrágtak. Az Évkönyv előfizetési ára tehát most 3 korona Budapest s a vidéken egyaránt. Ez az összeg december 15-ig a maga egészében beküldendő pénztárosunknak. Megjelenés után 4 korona lesz a Magyar Nyomdászok Évkönyvének ára, helyben éppen úgy, mint a vidéken.

A Könyvnyomdászok Szakköre választmányának megbízásából: *Novák László*, szerkesztő.

Különféle apróbb közlemények.

Mesterszedő szaktársainknak különös figyelmükbe ajánljuk a 257. oldalon közölt pályázati hirdetést.

Búcsúestély Peidl Gyula szaktárs tiszteletére.

A Typographia széltében szeretett és tisztelt szerkesztője, Peidl Gyula szaktársunk a múlt hó végén megvált az állásától. A tiszteletére rendezett búcsúestély folyó hó 8-án zajlott le. Ez alkalommal tisztelő szaktársai és szaktársnői zsufozásig megtöltötték a Gutenberg-Othon nagy dísztermét, ezáltal is hű ragaszkodásuknak adván kifejezést a távozó vezér iránt. Miután a 30-as rendező bizottság nevében Bozsik István szaktárs az ünnepelt üdvözlésével az estélyt megnyitotta, a nyomdászdalárdák sok élvezettel és precizitással előadott énekkora következett. Ezután Morócz Jenő versíró kollégánk által írt "Búcsú a vezértől" című alantabb közölt alkalmi ódát szavalta el Schultz Béla szaktársunk nagy hatással. Majd a szervező bizottság nevében Wiesenberger Vilmos szaktárs köszöntötte föl az ünnepeltet, föl sorolva mindazon fundamentális alkotásokat és elért eredményeket, melyek a szervezet mai hatalmát és erősségét képezik, s amelyek Peidl Gyula nevéhez fűződnek. Kijelenti még, hogy a jövőben is azt az irányt kívánjuk követni, amelyet eddig követtünk, s amely iránynak köszönhetjük összes eredményeinket. Ezután sorban fölköszöntötték még a Szakkör nevében Pollák Simon szaktárs, a Segélyzőegyesület nevében pedig annak elnöke : Krausz Soma. Humorral vegyített föl szólalását, az ellemetett bőgőre való hasonlattal, így fejezi be : "Eddig te bőgtél érettünk, most mi bőgünk te érted!" Grünbaum Miksa szaktárs a Gépmesterkör nevében, Pfeifer Sándor a Fogyasztási Szövetkezet nevében mondott hosszabb, egészséges humorral vegyített beszédet, s végül a Szakegyesület nevében még Schwarz Ambrus szaktárs beszélt. Az össznépművelés, a szervező bizottság és a Szakkör nevében értékes emléktárgyakat nyújtottak át az ünnepeltnek. Peidl Gyula szaktárs hosszabban reflektálva a föl szólalásokra, különösen kiemeli, hogy teljes megnyugvással veszi a szervező bizottság szónokának ama kijelentését, hogy az eddig jól bevált taktikát a jövőben is követni fogják ; annál is inkább megnyugtatta ez a kijelentés, mert ebből azt látja, hogy távozásával is szolgálatot tett a szervezetnek. Ezután a Gutenberg-társaság, az Ébredés és Typographia dalárdák által előadott műsor a legjobb hangulatban éjfélutánig tartotta együtt az ünneplőket. — A Morócz Jenő kollégánk szép alkalmi költeménye így hangzik :

Búcsú a vezértől.

(Peidl Gyulának.)

Megy a vezér, hű seregét
Végignézi utoljára,
Más vezér jön, ámde vajjon
Méltó lép-e nyomdokába ?
Mert a régi, a hadsereggel
Összeforrott diadalban,
Követjük, mert bölcs vezér volt
Békében és harci zajban.

Miért mégy el, mért nem maradsz ?
Mindenki csak ezt vitatja,
De téged nem tántorít el
Híveidnek kérő hangja.
Rút rágalom őis mérge
Tetterődnék kedvét szegte,
És az útból félreállsz most
Büszkén, fájón megsebezve . . .

Híába a tisztelet, mely
Annyi szívben él irántad,
Híába, hogy legjobbjaink
Temeléd mind odaállnak :
Te csak azt a mérget látod
S otthagyd a nehéz pályát,
Melynek immár feláldoztad
Élted legszebb ifjúságát.

Fáj nekünk ez, ámde foltot
Nem tűrhet a tiszta jellem,
S távozásod, mert szilárd vagy,
Még nagyobbá tesz szemünkben.
Tudjuk azt, hogy azért mégis
Nem lehetsz Te soha másé,
Csak a miénk ezután is . . .
A miénk, — s az igazságé !

Menj vezérünk ! Bárhová mész,
Szeretetünk veled szérnal,
Legyen telve jövő pályád
Sikerrel és boldogsággal.
S ne feledd el, arra kérünk,
Soha azt az erős táborot,
Mely akkor volt győzhetetlen,
Mikor Téged élén látott !

Menj vezérünk, de ha egykor
A jövőben veszély támad,
S valamennyin harcba szállunk
S hívó szavunk száll utánad :
Vedd a zászlót majd kezvedbe
S vezess minket győzelemre !
Ha előbb nem, akkor, akkor
Bizonyosan visszajössz Te !

Uj művész-egyesületek alakulása Budapesten.

Budapesten két új művészegyesület van alakulóban. Az egyik a Magyar Grafikusok Egyesülete, amely már e héten tartja meg alakuló ülését a Képzőművészeti Főiskolában. Elnöknek Rauscher Lajos műgyetemi tanárt választják, titkárnak Olgyai Viktort, a Képzőművészeti Főiskola tanárát. A másik az Akvarell- s Pasztell-festők Egyesülete, melynek eddig a következő művészek a tagjai : Nádler Róbert, Edvi Illés Aladár, Poll Hugó, Rippl-Rónai József, Olgyai Viktor, Nagy Sándor, Tull Odón, Kubinyi Sándor, Neogrady Antal, Garzó Bertold, Boemm Ritta, Katona Nándor, Uddi Mariska, Major Jenő, Székely Andor, Sziányi Lajos, Kriesch Aladár, Hány Gyula és Rauscher Lajos.

Vértesi Károly legujabb beszédeinek kiadása.

"Vértesi Károly legujabb beszédei" címen ismét egy igen csinos kiállítású könyvet kaptunk kezünkhez, melynek megszédett cím- és boríték-lapja, szóval egész tipográfiai elrendezése a zombori Bosnyák Ernő féle könyvnyomdát dicséri. A szerző arcképével ellátott könyv különböző alkalmi beszédeket tartalmaz jó magyar nyelven.

Külföldi utazási ösztöndíj nyomdászembernek.

A győri kereskedelmi és iparkamara előterjesztésére a belügy-miniszter a 600 koronás utazási ösztöndíjat Lázár Dezső nyomdásznak (Lang-nyomda) adományozta, ki már el is utazott azóta.

Bélyegeket árusító automaták Budapesten.

Az európai kulturállamok kormányai régóta foglalkoztak azzal az eszmével, hogy a póstabélyegeknél nyilvános tereken való árusítására automatákat alkalmazzanak. A budapesti posta- és távirada-igazgatóság legutóbb a Koronaherceg-utca és Párizsi-utca sarkán állított föl ilyen bélyegautomatát. Egy tízfiliéres levelező-lapot, vagy egy tízfiliéres bélyegét szolgáltat ki. Az esetben, ha átlukasztott pénzdarabot helyeznek a nyílásba, az automata egyáltalán nem reagál, ellenben valódi pénzt, ha több vagy kevesebb a tízfiliéresnél, egyszerűen visszaad. Mint egy könyvomasos jelenti, a budapesti posta- és táviradaigazgatóság a főváros különböző pósthivatalaiban és a vidéken is nagyobb számmal fog ilyen automatákat fölállítani. Sőt még a nagyobb vidéki városokban is.

Eszmecsere a "föltalálók akadémiaja" körül.

A külföldi sajtóban mind erősebben kezdik sürgetni bizonyos "föltalálók akadémiaja" elnevezésű újabb intézménynek a megvalósítását. Az eszme éppen nem érdektelen. Abból indul ki, hogy miután az állam jó találmányok nyereségéből az őt megillető részt kiveszi magának, nyugodt lélekkel követelhetjük, hogy a találmányok elősegítéséhez némileg hozzá is járuljon. Az intézményt mielőbb saját lábára kellene állítani, de az első költségeket az államnak kellene viselnie. Mindenekelőtt arról van szó, hogy vagyonatlan feltalálókna mód nyújtassék eszméiket gyakorlatilag kivontatni. Őket pénzbelleg segíyezni, eltekintve a kivétel lehetlenségétől, nehézkes odleg volna, minthogy a segíyezett összegre vonatkozólag esetleges visszaélések ellen nem lehetne védekezni. Sokkal jobb és humánusabb dolog volna emez emberek számára műhelyeket, laboratóriumokat, esetleg a szükséges kísérleti objektumokat rendelkezésre bocsátani. Az állam épített-

Az eszmét sokféle módon akarták megoldani. Sokan a latinban látták a nemzetközi nyelvet, mások egy élő nemzeti nyelvet akarnak Internationalissá tenni, később a teoretikus, ugynevezett filozófiai nyelvkísérletek következtek. — A kísérletek során a legképtelenebb tervek merültek föl. Volt nyelv (solresol), melyet állítólag festeni, beszélni, énekelni, trombitálni, gyorsírni, rajzolni és kottázni lehetett. Ilyen kinövés volt a volapük is.

Az utóbbi időben a franciák, németek és az angolok sokat tettek a nemzetközi segédnyelv érdekében, azonban mi magyarok is kivettük részünket ebben a nagyirányú mozgalomban. Első munkása az eszmének tapolcafői Kalmár György, a Prodrumus híres szerzője volt (1771), aki az egész Európát beutazta s mindenütt eredményes fölolvasásokat tartott. Egyesületei voltak Rómában, Bécsben, Berlinben és Párisban, munkái három nyelven jelentek meg. Őt követi Réthy András, a görög nyelv tudós tanára (1820), továbbá Gáti István, az első magyar gyorsíró és Bolyai Farkas. Mai napság a nemzetközi érintkezési nyelvek azokéinké már meglevő és kizárólag törzsfogalmakból állítják össze. Így született meg 1887-ben az eszperantó. Neve onnan ered, hogy alkotója, Zamenhof Lázár dr. a munkáját Esperanto dr. álnéven bocsájtotta nyilvánosságra. Az eszperantó-nyelv szerkezete végtelenül egyszerű és könnyű, bárki három hét alatt megtanulhatja. Az eszperantónak mintegy ezer törzsszava van. Minden egyéb szó, árnyalat a harminckét képző s rag segítségével könnyen alakítható. Érdekes, hogy az eszperantó nyelvutána egy levelezőlap-nagyságú papírlapra elfér. Az eszperantó-nyelnek manapság már több mint tizenhárom millió híve van. A világ minden nagyobb városában az eszperantó-egyesület. Az eszperantó sajtója 204 újságból és folyóiratból áll. Nekünk magyaroknak nagy hasznunkra válnék az eszperantó behatóbb művelése. A magyar nyelv és nemzet teljesen elszigetelten áll Európa kulturnemzetei között. Külföldön alig ismernek bennünket. Azt sem tudják, hogy vagyunk. Milyen könnyű volna eszperantóval azzal a tizenhárom millió emberrel megismeríteni kulturánkat! A magyar eszperantisták már ebből a szempontból is támogatásra méltók. Van nekik egy kis füzetes vállalatuk, az Universala Esperanta Biblioteko, amelynek füzetei már több ízben közzöltek magyar költeményeket. A magyar eszperantó-lap, a La Verda Standardo is számos cikkben ismertette külföldön hazánk kulturáját. Külföldön gombamódra keletkeznek a különböző eszperantó-egyesületek. Eddig négy világkongresszuson jöttek össze az eszperantisták. Mindegyik kongresszuson átlag kétezeren voltak jelen.

Az eszperantó-nyelv terjesztője hazánkban Marich Ágoston szaktársunk; főképp az ő lelkes munkásságának köszönhető, hogy az eszperantó-nyelv egyre jobban terjed Magyarországon.

Huszonöt bot és besorozás egy sajtóhibáért.

Ötven éve történt, hogy Lisznyai Kálmán verset írt a Pesti Naplóba, mely a török háborúról szólt, s a versszak ismételi sora ez volt: "Harcot a töröknek, harcot a tatárnak!" E vers szedője, egy Incze nevű rég porladó szaktársunk, érve a szerző gondolatát s másrészt a revizort akarván megjelteni, így szedte ki a refrain: "Harcot az oroszoknak, harcot Ausztriának!" Lehúzva a kolumnát, bevitté Petenezsár revizornak. A tréfának szomorú vége lett. A revizor átnézte a hibát, Incze meg elfelejtette visszaigazítani a sort. A lapot szokás szerint kinyomatás előtt felküldték a sajtóügy rendőséghez, s a cenzor kissé ptykós állapotban lévén, nem nézte meg a refrain: a vers a kérdéses sorral jelent meg. Észrevette azonban másnap Récsi Emil szerkesztő, s halálsápadtan rohant a rendőséghez, önkényt jelentve föl a szörnyű dolgot, hogy fejről ezzel elhárítsa a nagyobb csapást. Pedig nem sokat ért vele. Le kellett mondania a szerkesztőségéről. A halálra rémített Inczere pedig hamarosan ráverték huszonöt botot, s aztán írgalmatlanul besorozták tíz évre katonának.

A Pesti Hírlap és a papirgyárosok kartellje.

A Gyáriparosok Szövetségének papirgyáros tagjai a szövetség kebelében önálló szakosztályt alakítottak, hogy különleges érdekeiket határozottabban védelmezzék. Ehhez nyomban hozzá is fogtak. Nyomban a megalakulás után a szakosztály a papirgyárosok adómentességének öt évvel való meghosszabbításáról tanácskozott; megállapította, hogy a nehéz viszonyok között dolgozó, az osztrák gyárak versenyére által nyomott és tetemes beruházásokat eszközölt magyar papiriparnak erre a kedvezményre feltétlenül szüksége van, és elhatározta, hogy e kérelmét a kereskedelmiügyi miniszter elé terjeszti. A Pesti Hírlap erre megjegyzi: "Azt hisszük, hogy ezzel a kérréssel nagyon röviden fog végezni a kereskedelmi miniszterium, ha eljárását két irányba fogja kiterjeszteni. Az egyik, hogy kérje be a papirgyárosoktól a kartell-megállapodásokat, melyek bizonyos vonatkozásokban igazolási fogják, hogy az osztrák versenyre való hivatkozás legalább is nem jóhiszemű állítás. A másik pedig, hogy az üzleti eredmények részletezessenek, s ezekből ki fog tűnni, hogy a tömegárúk gyártása igenis jövedelmező, s legfőleg talán a fino-

mabb minőségek elhelyezése okoz némi gondot. Egyébként is figyelmeztetünk arra, hogy az osztrák versenyre való hivatkozással minden iparüzem ép oly jogosultán kérhetne adóelengedést, mint amily joggal kéri most azt a papirgyárosok szakosztálya."

A reklámozásnak legcélravezetőbb módja

A World nemrég egyik munkatársával meginterjúvoltatta W. L. Douglast, a világ első cipőgyárosát, aki szegény cipészinasból a világ első cipőgyárosává, többszörös milliommossá s Massachusetts állam kormányzójává emelkedett, s ki e karrierjét saját állítása szerint állandó s okszerű hirdetéseinek köszönheti. Ilykép Douglas méltán tekinthető a sikeres hirdetés szakértőjeként. Hogyan kell sikeresen hirdetni, ezt Douglas a következőkben magyarázza: "Mindenek előtt gondoskodj, hogy legyen valami kitűnő árucikked, amit érdemes hirdetni. De ennek az árúnak érdemének kell lenni, valódi érdemének, amit a közönség előbb-utóbb föl ismer és honorál. De azután is folyton küzdeni kell, hogy a minőség állandóan magas színvonalon legyen. A hirdetés pedig rövid és ment legyen minden nagyhangú bombasztól vagy üres dicsőkedéstől. A jó hirdetésnek csak rövid, jó argumentummal kell bírnia, argumentummal, mely megmondja, hogy miért vegye a közönség saját magának az érdekeiben ezt az árút és nem mást."

A foszforeszkálás tüneménye a papirosban.

Számos tárgy világít a sötétben, azaz a beszívott sugarakat nagyon gyenge fény alakjában ismét kiadja, amit foszforeszkálásnak nevezünk. S több tárgy foszforeszkál, mint gondolnók, de oly gyenge fénytel, hogy szemünk rechértájára nem képes észrevenni, de a fotografáló lemez igen. A Stein der Weisen német folyóiratban valaki kimutatta, hogy az ugynevezett papapiros is foszforeszkál, bár rendkívül kis mértékben. Ennek egyelőre nincs más gyakorlati jelentősége, csak az, hogy fotografáló lemezeket nem tanácsos papapirosból készült újságba csomagolni, mert ez hatással lehet a lemezre. A rongyból készült finom papíros nem foszforeszkál.

Szerkesztőségi meg kiadóhivatali üzenetek.

Töbбекnek. A Grafikai Szemle jövő füzetének zárlatra december hó 15-ike. Amennyiben azonban hosszabb közleményről van szó, ajánlatos ezt a hónap 10-ikéig beküldeni, mert a zárlat ideje körül rendszeren szorunk már hely dolgában. A mellékleteket lehetőleg mindig 15-ikéig kérjük beküldeni, hogy az esetleges funkcionálásukhoz meglegyen a kellő idő. A Gr. Sz. példányszáma 1850. Mellékletképpen való közlésre elfogadunk bármely olyan mintaszerűen szedett és nyomtatott nyomtatványt, amely alkalmas arra, hogy általa a könyvnyomdászati közízlés javuljon. Az efféle mellékletek közlésekor a papiros árát az illető nyomdának megtérítjük. A nyomtatás megkezdése előtt azonban mindenesetre levonat küldendő a Grafikai Szemle szerkesztőségének, amely a mellékletül alkalmasságot illetőleg rögtön megadja a választ.

X. Y. Aki a gyorsírásnak elemeiben már jártas, az tanító nélkül is, magán uton, a tökéletesség legnagyobb fokáig eljuthat, de csak nagy szorgalommal és nagy gyakorlással. Ehhez pedig tizezer ugynevezett "gyorsírónó" közül legfőlegbb ha egynek van türelme, — ez az egy azután boldogul. Bódogh János "Gyakorlati gyorsírás" és "Parlament gyorsírás" című könyvének igen alapos megtanulása után naponkint kétszer délelőtt és délután is legalább egy-egy negyedórát kell diktálni, a sztenogrammot nagy gonddal át kell tenni közönséges írásba, és egy félílyen gyakorlás után az Orsz. Magyar Gyorsíró-Egyesület (igazgatósága: Budapest VIII, József-körút 69) valamelyik tanfolyamán körülbelül két hónapi kurzus ajánlható. Időközben gyorsírási újságokat is kell olvasni, melyek az említett egyesületnél kaphatók.

Jegyzetek a sokszorosító-ipari anyagtanból.

E című közleményünket ismét kiegészítjük néhány a nyomdászatanban használt fontosabb anyagok származási hely, minőség stb. dolgában való főmör s szinte rapszódikus megismertetésével: *Krómozöld* (Guignet-zöld). A színű krómozöld többé-kevésbé tisztá krómoxid, s legkönnyebben az által állítják elő, hogy a káliumbikromátot addig hevítik kénnel, míg a kéndioxidfejlődés tökéletesen meg nem szűnik; ekkor vízzel kimosásák és kiszáritják. Különben krómsavas ammoniakból is lehet készíteni hevítés által, s ez utóbbi különösen alkalmas porcellánfestésre. Mint állandó zöld festéket használják porcellánfestésre, miután az erősebb égetést is kiállja; nedves úton előállítva pedig olaj- és nyomdászfestékül. Mérges. — A krómozöldnél fontosabbak a krómoxidhidrátok, amelyeket mint zöld festékeket a szövetnyomáshoz és mázolásnál oly rendkívüli tömegben használnak. Egyik legnevezetesebb: a Guignet-zöld, melyet Pannetier és Binnet fedeztet fel; ők azonban feltedezésüket sokáig titokban tartották, s csak igen csekély mennyiségben állították elő e festéket, később azonban sok kísérlet után 1859-ben sikerült Guignetnek tömege- sebben előállítania. Szerinte a káliumbikromátot jegeces bórsav-

val kell kalcinálni vörös izzásig, s a nyert tömeget kilúgozni, megszáritani s így adni át a forgalomnak. Az Arnaudon-zöld neutrális ammoniumfoszfátnak s káliumbikromátnak jól összekeverése s 170—180 Celsius fokig hevítése által képződik (elszáll víz, nitrogén, ammóniak), s a kihűlt tömeg kilúgozása után marad vissza szép zöld tömeg. A Matthieu-Plessy-zöldben a krómoxid mellett van foszforsav és különböző mennyiségű kalciumfoszfát.

Köthe kísérletei szerint legszebb világos zöld festék nyerhető, ha az összes krómoxid foszforsavval egyesül, különben az e néven kereskedésbe jövő festék kromfoszfátnak s kalciumfoszfátnak a keveréke (változó arányban). A nürnbergi zöld cink-oxidokkal és súllyal kevert krómzöld; különböző színváltozatban található a kereskedésben. Hozzá hasonló a pergament- és Victoria-zöld, mindzeniket tapéta-, függönyfestésre, víz- és olajfestékül alkalmazták. A cinóber (olajzöld, nápolyi, lomb-, rezeda-, mirtusz-, moh-, amerikai zöld) krómsárgának s berlini kéknek a keveréke. Vérlügső, krómsavas kálium-, vas- és ólomoldatnak

összekeverése által készlik; nem egészen tiszta színű, mészalapon megsárgul, de fedő-, víz- és olajfestékül használható. Krómsavas ólomtartalma miatt mérges. A smaragdzöld krómoxidhidrát, néha csekély bórsav van benne. — A krómzöldet igen különböző elnevezések alatt szétében használjuk a sokszorosító-iparban.

Kurkuma. A kurkuma vagy sárga gyökér a sárga gyömbér (*Curcuma longa*) megszártott tökéje. Hazája Kelet-India, de Kínában, Jáva szigetén stb. is termesztik. Két faja jön kereskedésbe, a hosszú és gömbölyű kurkuma. Az elsőt a tőke ágai alkotják, színe szennyes sárgabarna, törési lapján narancsszínű, viaszfényű. A gömbölyű kurkumát a tőke gumója képezi. Az utóbbi több festőanyagot tartalmaz. A kurkuma sárga színanyaga, a kurkumin alkalikus folyadékban könnyen oldódik barnavörös, savakban pedig vörös folyadékká. Fírnisz-, likőr-, bőr- és papíros-festésre (kémlügpapíros) használják. Legjobb a kínai, azután következik a madraszi, bengáli, jávai kurkuma. — A kurkumát valamikor mi is használtuk, de az anilinfestékek kiszorították.

Jegyzőkönyvek s más hivatalos közlemények.

Jegyzőkönyv

a Könyvnyomdászok Szakköre szakbizottságának 1908. évi november hó 13-án tartott üléséről.

Tárgy: a Grafikai Szemle októberi számában közölt mellékletek elbírálása.

Jelen vannak: *Pollák Simon* elnöklete alatt: *Wanko Vilmos* II. titkár, *Hollósy János*, *Spitz Adolf*, *Fekete Béla*, *Müller Ignác*, *Stalla Márton*, *SchorNSTein Jakab*.

Elnök az ülést megnyitja és a mellékletek elbírálására kéri fel a szakbizottsági tagokat.

A szakbizottság tagjai a mellékletek alapos megtekintése után azokra a következő megjegyzéseket teszik:

I. A *Bogdány S. levélféjre*: Sorai jók, a keretkombináció azonban helytelenül van kiképezve; máskülönben is a modern zsánerű körzet nincs stílszerűen alkalmazva. Színezése és nyomtatása kifogástalan.

II. A *Farkas-féle cégjegyre*: Kezdő munka; sorai gyöngék, rossz a tér és szöveg elosztása, a díszítésre túl sok léniát alkalmazott a szedője, aki nincs tisztában a modern szerkesztéssel. Nyomatása jó.

III. A *Huszár István-féle levélféjekre*: Az első nem a mai korba való munka; a második levélféj az előbbivel ellentétben igen egyszerű, ízléses, jó hatású, tehát minden tekintetben modern munka. Színezése és nyomtatása briliáns.

IV. A *Steinhardt-mulató műsorára*: Minden tekintetben győngye munka, a rossz hatást tévizi a vörös színben nyomtatott léniák hibás alkalmazása.

V. A *Mezőúri meghívóra*: Győngye munka; szedője nem tudta a rajzot a léniá-szedéssel összhangba hozni. Sorai gyöngék.

A szakbizottság a mellékletek megbírálása után a következő határozatot hozta: A harminkoránás díjat a *Huszár István* féle levélféjnek másodikának ítéli oda, tekintetbe véve azon körülményt, hogy vidéken készült, az egyidejűleg közölt fővárosi munkával egyenrangúnak tekinthető. A levélféj szedője: *Lencse Antal* szakírárs Nyírában.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést berekeszti.

Wanko Vilmos.

Választmányi ülés 1908 november hó 13-án.

Elnök: *Pollák Simon* I. alelnök.

Jelen vannak: *Pollák Simon* I. alelnök, *Bozsik István* pénztáros, *Wanko Vilmos* II. titkár, *Boros Dezső* I. leltáros, *Hollósy János* II. leltáros, *Enyedi János*, *Fekete Béla*, *Goldberger Ármin*, *Morócz Jenő*, *Müller Ignác*, *SchorNSTein Jakab*, *Spitz Adolf* és *Stalla Márton* választmányi tagok, továbbá *Novák László*, a Grafikai Szemle szerkesztője és *Augenfeld M. Miksa*, a szaktanfolyamok vezetője. Távolmaradásukat igazolták: *Tanay József* elnök, *Szenicei Mihály* II. alelnök, *ifj. Aigner Antal* I. titkár, *Bárány Nándor* és *Gyöngyösi Sándor* választmányi tagok.

Pollák Simon I. alelnök az ülést megnyitja és felolvastatja a múlt ülés jegyzőkönyvét, mely *SchorNSTein Jakab* felszólalása és *Wanko Vilmos* felvilágosító válasza után észrevétel nélkül hitelesítetik.

A mai ülés jegyzőkönyvét *Fekete Béla* és *Morócz Jenő* fogják hitelesíteni.

Novák László szerkesztő jelentést tesz az Évkönyv munkálatairól, a szöveg és a mellékletek mennyiségéről. A jelentés fölött nagyobb beható vita indult meg, melyben az összes jelenlevők résztvettek. A vita során *Bozsik István* pénztáros is kifejti véleményét az Évkönyv bővítéséről és költségeiről, melynek meg-

hallgatása után a választmány határozatilag kimondja, hogy az Évkönyv 14 ív tartalommal és 25—30 melléklettel jelenik meg. Egyben utasítja a szerkesztőt, hogy az Évkönyv kiállítására körül anyagiak tekintetében a lehető legtakarékosabban járjon el, a nélkül, hogy ez annak rovására esnék.

Az Évkönyv megjelenésének napjára december 15-ét állapítja meg a választmány.

Bozsik István, *Novák László* és *Fekete Béla* kiküldetnek, hogy az Évkönyv bekötetése ügyében több könyvkötővel tárgyaljanak.

Augenfeld M. Miksának a tanműhelyre vonatkozó jelentése tudomásul szolgál.

Jelenti továbbá, hogy a havi üléseken való felolvasások tartására több iparművészt sikerült megnyerni, egyben kéri, hogy a jövő havi ülés napjának megállapítása bizassék órá és a felolvasóra, miután az ülést hétköznap este kell megtartani a tervezett vetített képekkel illusztrált felolvasás miatt. A választmány a bejelentést öröndetes tudomásul veszi, s a kért meghatalmazást megadja.

Augenfeld M. Miksa indítványára utasítják az elnökség, hogy a vasúti szabadjegyek kieszközlése és a vidéki fölölvasásokra kiküldendő művészek költségeinek az Iparművészeti Iskola által leendő fedezése iránt *Fittler Kamil* úrhoz sürgős átiratot intézzen.

A szombathelyi fölölvasó-ülésre a Szakkör részéről *Fekete Béla*, Győrbe *Augenfeld M. Miksa* küldetnek ki.

Augenfeld M. Miksa bemutatja a terveit nemzetközi nyomtatványkiállítás vázlatos tervét, melynek megvitatásával és részletes kidolgozásával a szak- és irodalmi bizottság — kiegészítve *Novák László* és *Augenfeld M. Miksa* szaktársakkal — bízatik meg. A tervezet a választmánynak bemutatandó és a decemberi Grafikai Szemlében közölteendő.

Bozsik István pénztáros a választmány utólagos hozzájárulását a jóváhagyását kéri a *Peidl Gyula* szaktársnak veit emléktárgy vételére vonatkozólag. A választmány egyhangúlag jóváhagyja az elnökség intézkedését.

Pénztáros jelentése a pénztár állapotáról és a tagsági forgalomról tudomásul szolgál.

Pénztáros jelenti, hogy a VIII. kerületi előljáróság által eszközölt hivatalos vizsgálat alkalmával minden a legpéldásabb rendben találtatott.

A biztosító társaság értesítettik a kísérleti nyomda költözéséről.

A tanműhely szubvenciójára vonatkozó bejelentés tudomásul vétetik.

A főnökegyesülethez megkeresés intézendő a tanműhely évi segélyének kiutalása s összegének esetleges fölemelése érdekében.

Az elnök nevében *Morócz Jenő* jelenti, hogy a Gutenberg-tér ügyében memorandum intéztetett a közmunkák tanácsa valamennyi tagjához. Tudomásul vétetett.

A Grafikai Szemle befű ellen kifogások emeltettek. E fölött, a szerkesztők véleményének meghallgatása után, a jövő választmányi ülés fog dönteni.

Hollósy János interpellációt intéz a szerkesztőkhez a mellékletek elbírálása ügyében. A választmány jóváhagyja a szakbizottság határozatát, mely szerint a mellékletek bírálata és a díj odaítélése fölötti döntés a mellékletekkel egyidejűleg közöltessék.

Tekintettel arra, hogy a szakbizottság tagjai igen gyakran érdekelve vannak a mellékletek pályázatában: a szakbizottság határozatképességének megóvása érdekében a bizottságba bíráló tagokat *Wanko Vilmos*, *Stalla Márton* és *SchorNSTein Jakab* társak küldetnek ki.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést bezárja.

Wanko Vilmos.

Jegyzőkönyv

a Könyvnyomdászok Szakköre szakkbizottságának 1908. évi november hó 23-án tartott üléséről.

Tárgy: a Grafikai Szemle novemberi számához közlésre beküldött mellékletek elbírálása.

Jelen vannak: *Fekete Béla, Novák Alajos, Spitz Adolf, Hollósy János, Prüner Arnold és Wanko Vilmos.*

Wanko Vilmos bemutatja a G. Sz. novemberi számába beküldött hét mellékletet, melyek közül érdemleges elbírálás alá hat melléklet kerül.

A jelenlévő szakköztségi tagok megtekintvén a mellékleteket, azokra a következő megjegyzéseket teszik:

I. A *szombathelyi szakegyesületi helyi csoport levélfjeje*: Egyszerű, jó hatású munka. Színezése és nyomása jó.

II. A *Lacsny-féle cékgártya*: A vonalkombináció kétpontos vonalú tulerősök. A keretszélesség is nagy, keskenyebb lehetett volna két ciceróval; a papirosalak is szokatlanul nagy — tekintve, hogy cékgártyának van szánva. Színezése nem a legjobb, nyomása nem tiszta,

III. A *Walbacher-körlevél*: Címoldala nem elég nyugodt hatású; a három „Fisch“-vignetta tulerős a szöveg betűihez képest. A szövegoldal túlzásfoltosága nyugtalanná teszi az oldalt. A „T. cz.“ és „W. J.“ monogramm ily módon való szedése új; de nem mondható szerencsés megoldásnak. A léniászedésnél csekély felületesség tapasztalható, aminek azonban ily munkánál nem szabadna előfordulni.

IV. A *Farkas Vilmos körlevele*: Egyszerű munka, mely azonban nem mondható sikerültnek. A vonaldisz tulerős s e miatt teljesen háttérbe szorúl a szöveg, melyet talán — egy kis jóakarattal — verzálból lehetett volna szedni. A második oldal szövege a sok ritkítás következtében nagyon nyugtalan. Sokkal jobb hatást ért volna el a munka szedője: ha úgy az I. mint a II. oldalnál a kétpontos fekete vonalak helyett egyponstosot használ fel. Színezésről és nyomásról sem lehet elismerőleg nyilatkozni.

V. A *Szent-László-nyomda levelezőlapja*: A munka jó hatású a túlsók szöveg — melyet talán kisebb frásból is lehetett volna kisérdni — nagyon lerontja. Színezés, nyomás jó.

VI. mellékletül végre beküldött a P. és S. nyomdának a *levélfjeje*. A szakköztségi tagjai megbotránkozva szemlélik e munkát és egyhangú határozattal kimondják, hogy ezen minden tekintetben kritikán alul álló munka a Grafikai Szemleben közlése nem tehető. Meg nem engedheti ezt a szakköztségi azért, mert ennyi fölületességgel, s ily hibákkal megszedett munka nemcsak a szaklap, de az előállító cég reputációjának ártana egyrészt, másrészt meg nem engedhető és nem utérhető, hogy a Grafikai Szemle makulatura-lerakódó-helynek használtassék fel. A beküldött példányokból konstatálható, hogy úgy a szedés, mint a nyomás kritikán alóli s súlyosbítja ezt azon körülmény, hogy az előállító cég éppen a saját levélpapírjára fordít oly kevés gondot. A szakköztségi a szaklap reputációját tartva szem előtt: kénytelen volt így határozni. A szakköztségi felhívja a szerkesztőséget, hogy ezen határozat értelmében intézkedjék.

A szakköztségi a díj kiadása tekintetében a következő határozatot hozta:

Határozat: A november havi számban megjelenendő 5 szedés-melléklet közül a *szombathelyi szakegyesületi helyi csoport levélfjének* ítélte oda a 30 K díjat.

A mellékletekről elhangzott bírálatok összegezésével és megfogalmazásával a másodtitkár bízta meg a szakköztségi.

Ülés vége.

Wanko Vilmos.

Havi ülés 1908 november 15-én.

Elnöklő: Augenföld M. Miksa.

Augenföld M. Miksa üdvözölvén a szép számban megjelent tagokat, a havi ülést megnyitja s fölkeri *Galamb József* urat a „Könyvnyomtatás díszítése adott elemekkel” című felolvasásának megtartására.

Galamb József úr igen érdekes és tanulságos fölolvását megtartván, *Czakó Elemér* dr. úr szóal föl, pár szóval egészíti ki fölolvás előadását, s egyben fölkeri *Györgyi Dénes* urat, lenne szíves a nyomdászati tanmühely rajzoktatását röviden ismertetni. Györgyi Dénes úr a jelenlévők élénk érdeklődése közepette ismerteti a tanítás alapelveit, módozatait és bemutatja a hat-hét heti tanítás eredményeit.

Augenföld M. Miksa köszönetét fejezi ki körünk nevében a fölolvásoknak, s fölhívja a másodtitkár jelentésének megteletére. Wanko Vilmos másodtitkár a következő jelentést teszi:

„Tisztelt havi ülés!

A Könyvnyomdászok Szakköre jelenlegi választmányának megválasztása óta ma van először alkalma arra, hogy a rája bízott feladatok miként való teljesítéséről beszámoljon.

Hogy miért első ízben számolunk be működésünkről a folyó

körében, annak oka az, hogy a tavaszi és nyári idény alatt a tagtársakat havi ülésre összehozni a nehezebb feladatok közé tartozik. Másrészt úgy a tagtársak, mint vezetőségünk és választmányunk tagjai a nyári szép napokban szabadidejüket lehetőleg pihenésre szánják, hogy a szezon beálltával fölüdülve, friss erővel lássanak a köz javára való munkálkodáshoz.

A választmányunk azonban a nyár folyamán is kijutott a munkából, s hogy miként iparkodott megfelelni kötelességének: arról a következőkben van szerencsém beszámolni.

Első helyen kell beszámolnunk a tanfolyamainkban beállott nagy jelentőségű változásról.

A kultuszminiszterium megbízta Czakó Elemér dr. urat, az Iparművészeti Múzeum örét, hogy képesítendő tanfolyamot szervezzen oly célból, hogy bizonyos iparművészeti tudásnak a könyvnyomtatókba való átplántálása, másrészt az arra magukban kedvet érző művészbereknek a nyomdászati technikával való megismertelése lehetővé tétessék.

Czakó dr. úr annak idején több ízben is szűkebbkörű értekezletekre hívta össze Körünk és szaktanfolyamaink vezetőségét, valamint a nyomdászati technikai irodalom kiválósgáit. És miután ezen értekezleteken tájékozódunk a tervezett tanfolyam céljáról, de tisztába jöttünk azzal is, hogy e tanfolyam nagy mérvben bénító hatással lenne tanfolyamainkra, amennyiben biztosra vetjük, hogy előadónk csaknem mindnyájan igyekeznek az új tanfolyam hallgatóivá lenni, s így előadók híján a mi tanfolyamainkat végveszedelem fenyegetné: módját kerestük annak, hogy lehetne a két intézményt egyesíteni. Juliusi választmányi ülésünkön beható vita után döntöttünk ez ügyben.

Az új tanfolyam mintegy magasabb színvonalú folytatása a mi tanfolyamainknak, s kiinduló pontja szakoktatásunk állami szervezésének. Hallgatói azok a nyomdászok és művészek, kik erre való rátermettségüket eddigi működésükkel igazolni tudják. Az új tanfolyamon — mely már október havában meg is indult — a főszűl a gyakorlati feladatok művészi megoldásán nyugszik, azonkívül tér- és színérzéklet fejlesztő rajzkurzusok és előadások illeszkednek bele a tanfolyam keretébe. A szakelődásokon szó lesz a nyomdai folszerelésről, tipométriáról, a szedő és nyomó munkájáról, stereotipjáról és galvanoplasztikáról, a papirosról és festékekről, kemigrafiról, a művészi sokszorosító eljárásokról, a külföldi szakoktatásról, a dekoratív korlátozások törvényeszerűségéről és a nyomdászati munka gyakorlati és szociális oldaláról.

Az adminisztratív ügyeket az Iparművészeti Iskola végzi, de a tisztán nyomdászati ügyeket beleszólása van a választmány által kiküldött hármas bizottság tagjainak is. A kísérleti nyomda az Iparművészeti Iskola épületében lett elhelyezve, de a folszerelés tudományját illetőleg semmi változás nem állt be.

Megemlítenő, hogy a Szakkör átadja a kereskedelmi kormány által nyújtott 2000 korona szubvenció és a tagdíjaknak a közgyűlés által erre a célra megszavazott tíz százalékat.

A tanfolyam sikerét biztosítottunk látjuk, ismerve Czakó Elemér úrnak, a tanfolyam vezetőjének nagy grafikai tudását és agilitását, s a tanításra való rátermettségét.

Reméljük, hogy az új tanmühely nagy szellemi hasznára válik a hazai nyomdászásznak.

Jelentem továbbá, hogy az Évkönyv munkálatait már a nyár elején kezdttük meg, megbízva Novák László szaktársat a szerkesztéssel, aki föladatainak teljes mértékben meg is felel; Évkönyvünk december 15-ikén jelenik meg 14 ív tartalommal, 25–30 melléklettel.

Évkönyvünk könyvdíszére 100 koronás pályadíjjal pályázatot írtunk ki. E pályázatra három mű érkezett be. E pályadíjat Fekete Béla szaktársunknak ítélte oda a szakköztségi.

Pályázatot írtunk ki az Évkönyv legjobb szakcikkére is, valamint az Évkönyv legjobb hirdetéseire és mellékleteire is.

Havonta ismétlődik meg a Grafikai Szemle legjobb mellékletére kiírt pályázat 30–30 korona összeggel.

A nyár folyamán több helyütt vidéken rendezttük kiállításokkal kapcsolatos szakfölvadásokat. Így Pozsonyban, Sopronban, Nyitrán, Szabadkán, Kolozsvárott. Legközelebb Szombathelyt és Győrött is rendezünk kiállítását a tanmühely vezetőségének határozás közreműködésével.

Megemlítenőnek tartom, hogy az ily kiküldetéseknel használandó vasúti szabadjegyek kieszközölése érdekében Fittler Kamill urat közbenjárásra kértük föl, s így most alapos reményünk van, hogy a rég öhajtott kedvezményben rövid időn belül mi is részesülni fogunk.

A május havában tartott rendkívüli közgyűlés határozatából megkeresést intéztünk a közmunkák tanácsához a Sándor-tér vagy a Dércocsis-utca nevének Gutenberg neve után való elnevezése tárgyában. Kérelmünk most van elintézés alatt; reméljük, hogy öhajunk teljesülni fog.

Körünk szakköztségi a elmúlt félév alatt tevékeny működést fejtett ki. A Grafikai Szemle mellékleteit havonta bírálja meg, s a vidéken a szakegyesületi helyi csoportok által hirdettet pályázatok fölött is döntött több ízben, így például a kassai meghívó-s a soproni és szombathelyi levélfel-pályázatokra beküldött munkák fölött.

Bevétel.

Pénztári kimutatás 1908 október haváról.

Kiadás.

	K	f.	K	f.		K	f.	K	f.
Át hozat a múlt hóról			3062	63	A kísérleti nyomda költöztetése ..	155	32		
10 drb hitelszöv. részjegy (à 10 kor.)			100	—	Okt. 24-iki házi estély kiadása ..	309	98		
Gutenberg-szobor-alap			786	22	A Grafikai Szemle mellékleteinek				
Ács-Mihály-alap			551	84	szeptember havi pályadíja	30	—		
Okt. 24-iki házi estély bevétele ..			247	50	2000 boríték	14	—		
					Márkus-féle melléklet	15	—		
					Farkas Vilmos melléklete	8	—		
Tagsági járulékokban befolyt :					A Grafikai Intézet számlája a Gr. Sz.				
Államnyomda	7	20			mellékletelért	81	—		
A Nap	1	80			1200 idényjegy	32	—		
Athenaeum	30	—			Marosvásárhelyi mellékletért	27	—		
Bagó-nyomda	1	80			Takarítás, világítás	11	58		
Bercaényi-nyomda	6	—			Adminisztrációs kiadások helyben és				
Berkovits-nyomda	2	40			vidéken	14	50	698	38
Bienenstock-nyomda	—	—			Kézpénz e hó végén			3458	95
Budapesti Hírlap	12	—			10 drb hitelszöv. részjegy à 10 kor.			100	—
Buschmann Ferenc	9	60			Gutenberg-szobor-alap			786	22
Egyetemi nyomda	9	—			Ács-Mihály-alap			551	84
Egyesületi tisztviselők	8	40							
Engel és Ladányi	—	60							
Európa	5	40							
Fővárosi nyomda	2	40							
Franklin-Társulat	62	40							
Franklin-flók	6	60							
Fried és Krakauer	7	20							
Galitzzenstein	8	40							
Garai-nyomda	3	—							
Gelléri és Székely	3	—							
Globus	8	40							
Grafikai Intézet	7	80							
Guttman-nyomda	1	20							
Hamburger és Birkholz	5	40							
Hedvig Imre	—	—							
Hedvig Sándor	3	—							
Hornvánszky	13	20							
Jókai-nyomda	2	40							
Károlyi György	1	20							
Kellner Ernő	1	20							
Kertész József	6	60							
Klein Vilmos	5	40							
Korvin Testvérek	4	20							
Községi nyomda	3	—							
Légrády Testvérek	5	40							
Löbl D. és Fia	3	—							
Löblowitz-nyomda	—	—							
Magyar Hírlap	4	20							
Markovits és Garai	3	—							
Márkus Samu	11	40							
Máv. menetjegynyomda	3	—							
Minerva	3	—							
Molnárak Lapja	10	20							
Nádas és Rákos	1	20							
Otthon-nyomda	3	60							
Pallas	27	60							
Pannonia	1	20							
Pap és Schwartz	3	—							
Pátria	24	60							
Pazmaneum	1	20							
Pénzüntézetli nyomda	4	80							
Pester Lloyd	1	80							
Pesti Könyvnyomda R.-T.	49	20							
Petőfi-nyomda	2	40							
Poerner Károly Lajos és Fia	5	40							
Radó Izor	2	40							
Réval és Salamon	4	20							
Rígler J. E.	10	20							
Rothberger és Weisz	1	20							
Rózsa Kálmán és Neje	7	80							
Schmidt-nyomda	3	—							
Stephaneum	10	20							
Székesfővárosi Házi Nyomda	21	60							
Szent-László-nyomda	3	—							
Thalia-nyomda	4	80							
Világosság nyomda	24	60							
Wodianer F. és Fiai	24	60							
Wojtitz-nyomda	—	—							
Vidékről (részletezése a megelőző									
oldalon)	222	—							
Egyesektől (részletezése a megelőző									
oldalon)	88	20	847	20				5595	39
			5595	39					

A modern ornamentikában és tervezésben teljesen jártas szaktárs elvállalja stílszerű könyvdíszek, úgymint iniciálék, fejlécek, záródíszek készítését, teljesen modern fölfogásban. Készít ezenkívül mindentféle könyv-s árjegyzékbortéket, elvállalja egész könyvek díszítését, valamint egyes lapok illuminálását. Címe megtudható a szerkesztőtől.

Nyomda- és hírlapvállalat

eladó, közel a fővároshoz, 67000 lakossal bíró városban. Nagy ügyvédi nyomtatványraktárral, mely az egész országban kitűnően van bevezetve. A vállalatnak van egy napilapja, amely az egész Alföldön el van terjedve. Nagy 13-as gyorsajtó, egy amerikai gép és leltár szerint 15000 korona értékű betűanyag, perforáló gép és egyéb nyomdai felszerelés. A nyomdaberendezés teljesen jókarban áll, egy éve lett berendezve. A vállalat már régen fennáll. (Cím a kiadóban.)

Háromszínyomatokat s más képreprodukciókat is

(főképp könyvnyomdaiakat) gyűjt és cserél
Kner Imre Gyomán.

Küldeményeket szép kollekcióval viszonz.

Szaklapokat meg -könyveket

(bárminő nyelvűeket) vásárol, esetleg csereberél fővárosi szaktárs. Címe a kiadóban.

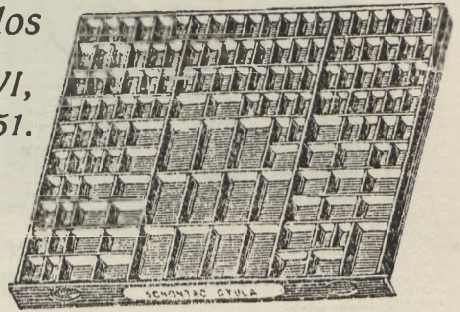
Schöntag Gyula

szakasztalos

Budapest VI,
Váci-körút 51.

Kis antiquaszekrény 7,
nagy 9 kor.

Árjegyzék ingyen
és bérmentve.

! Nagy díj !

KAST & EHINGER
RWS G. m. b. H. WWS

világhíró gyártmányai a st.-louis-i világkiállításán a legmagasabb díjjal lettek kitüntetve. — Fiókgyárak: Berlinben, New-Yorkban és Chicagóban.

Képviseelő Ausztria-Magyarországra részére:

Carmine Hugó
Budapest, Bécs, Prága.

Fischer és Mika betüöntöde és stereotipáló műhely.

Budapest VI, Révay-utca 6. szám (telefon 28-62).

Elvállal igen jutányos áron egész nyomdai berendezéseket. A legkülönbébb célszerű és divatos könyv- és címbetűkből nagy választékot tart. Folyton készletben tart: szerb és héber betűket, körzeteket és kizárásokat, nyomdai szerelvényeket, betűszekrényeket és állványokat a legjobb minőségben. — Ajánlja szabadalmazott nyomdai vonalzó berendezését táblázatszedéshez. Egy oktáv garnitúra 20 korona.

OTT H. ADOLF

BÉCSI KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI FESTÉKGYÁR

WIEN, XI., FICKEYSTRASSE 13.

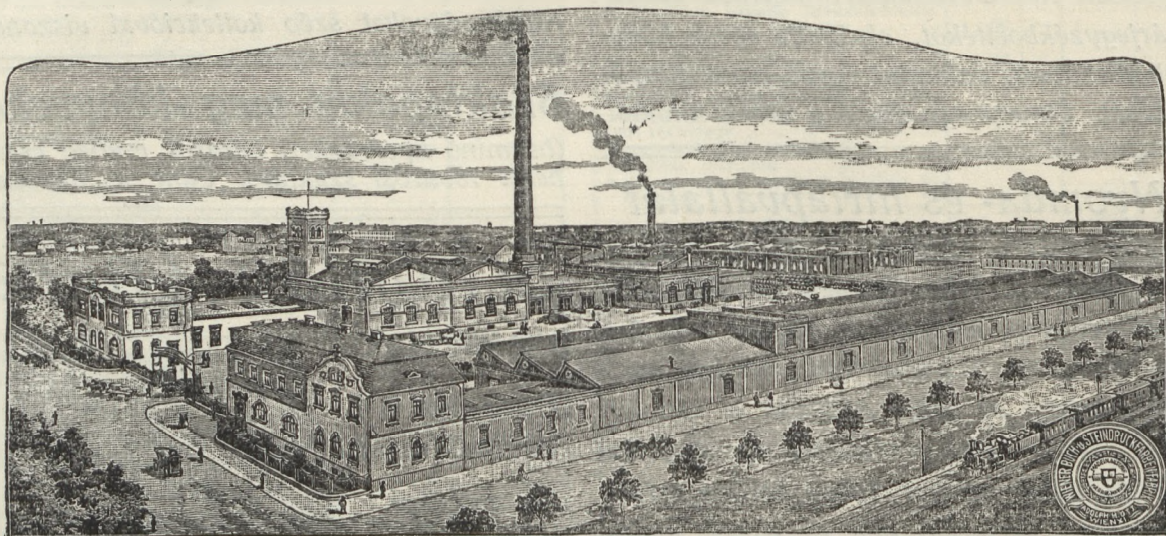
Magyarországi vezérképviselő és bizományi raktár:

BALOG MIKSA ÉS TÁRSA

GRAFIKAI SZAKÜZLET,

BUDAPEST, VI. KERÜLET, KIRÁLY-UTCA 70.

Telefon: 80-23.

FEKETE ÉS SZÍNES KÖNYV- ÉS KÖNYOMDAI, FÉNY- ÉS BÁDOGNYOMDAI, VALAMINT KÖNYVKÖTŐI ÉS UJSÁGFESTÉKEK, KENCÉK ÉS HENGERANYAGOK GYÁRA.

Távíratí cím: WIENERFARBEN.

WÖRNER J.

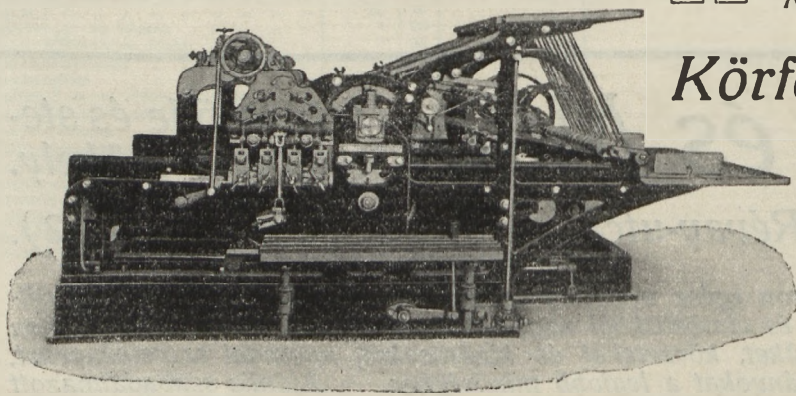
ÉS TÁRSA

GÉPGYÁRA BUDAPESTEN

Könyvnyomdai gyorsajtók vasuti rendszerű menettel. Könyvnyomdai gyorsajtók két- és négy pályás görgőjárattal. Kromotípiai gyorsajtók rövidített ívkivezetéssel, a gyűrűs kirakódob segítségével. Kétfordulatú gyorsajtók elől kirakóval. Könyvnyomdai gyorsajtók görgőpályával. Könyvnyomdai kézisajtók.
 ☐☐ Könyvkötő-gépek. ☐☐

Körforgó nyomó- gépek

ujság- és illusztrációnyomásra, meghatározott és változtatható ív nagyság számára.

Koblinger Gyula fotocinkográfiai műintézete.

Budapest VII, Csengery-utca 22. szám (telefon 14-61).

Készít mindennemű kliséket művekhez, folyóiratokhoz, árjegyzékekhez meg hirdetésekhez. Építészeti stb. terveket fotolitográfiailag sokszorosít. — Alapítás éve 1892.

Könyv- és kő- nyomdai festékgyár **Wüste F.**

Iroda és raktár: Budapest VI, Gyár-utca 62. szám.

Gyárt: könyv- meg kőnyomdák számára való színes, valamint réznyomáshoz szükséges minden fajtájú és színű festékeket. — Hengeranyag- és kence-gyár.

Telefon- szám 14—16. **Carmine Hugó** Telefon- szám 14—16.

gép- és szerszámgyára Budapest VI, Király-utca 26.

Alapított 1878-ban. Főüzlet és gyár: Wien VII, Burggasse 90. Alapított 1878-ban.

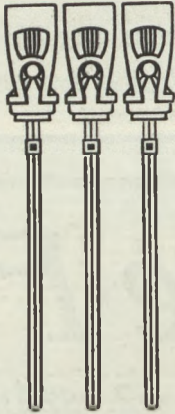
A grafikai iparágak összes szükségleteinek raktára. Nyomdafestékek, kencék és hengeranyagok nagy raktára **Kast és Ehinger** G. m. b. H. stuttgarteri és feuerbacheri gyáraiból.

Fiókgyárak: Berlinben, New-Yorkban és Chicagóban. A párisi kiállításon grand prix-vel és két aranyéremmel, a st.-louisi kiállításon nagy díjjal lett kitüntetve.

Képviseletek: KONIG ÉS BAUER, Würzburg; HUGO KOCH, AUGUST FOMM és K. GEBLER, Lipcse; GEORGE MANN & CO, London, litográfiai rotációs gépek gyára.

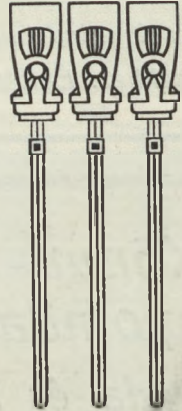
LEGRÉGIBB GYORSSAJTÓGYÁR A BIRODALOMBAN.

Magyar gyorsajtógyár

**Kaiser Lajos és Kaiser Károly
Budapest VIII, József-utca 56. sz.**

Egyszerű gyorsajtók vasuti szerkezettel, 2 és 4 hengerrel. Egyszerű gyorsajtók körbenforgással, 2 és 4 hengerrel. Kromo- és autotípiagépek front-kirakóval vagy a nélkül. Rotációs kétszín-nyomó gépek. Gyorsan futó "Rapid". Meglepő munkaképesség: óránként 1800 pld. minden megerőltetés nélkül. A legtökéletesebb festékdörzsölés. Erős és szilárd szerkezet. Könnyű és pontos járás. Maszatolás kizárva.

Mindenki, mielőtt gépet venne, saját érdekében kérjen ajánlatot!

Telefon 54—48.

Check-conto 9164.

Kurzweil János és Társa

**egyve-
sítve: Berger & Wirth lipcsei festékgyárosokkal.**

Első magyar könyv- és könyomdai festék- és hengeranyag-gyár.

**Gyártelep: Budapest IX,
Márton-utca 19. sz. alatt.**

Telefon 56—64.

**Városi iroda: Budapest V,
Aulich-utca 7. sz. alatt.**

Telefon 76—44.

Ujság-, mű-, illusztráció-, díszmű- és mindenféle színes festékek, kencék, bronzok a grafikai iparágak részére. Hengeröntő műhely lapos és körforgó gépekhez. Olcsóbb és jobb a házi öntésnél. Patent, Victoria és Bianca hengeranyag kockázott és sima táblákban. Szedővasak igazítható feszítővel, szabadalmazott saját találmány, 47.004. és 53.406. sz. osztr.-magy. szabadalom. Számos helyen kitüntetve.

Fiókgyárak: Berlin, Barmen, Florenc, London, New-York, Páris, Szentpétervár.

Megjelent

és a Grafikai Szemle kiadóhivatalában (Budapest V, Hold-utca 7. sz.), valamint Bozsik J. szakköri pénztárosnál (Budapest, Sándor tér 4. vagy Vármegye-utca 11. szám, Franklin-síók) kapható:

A Könyvnyomdászok Szakköre 1905–1906-iki szaktanfolyamainak értesítője. ◊

Szerkesztették: Tanay József és Novák László.

220 oldal, sok szedés- és egyéb példával. A szakjukban fejlődni óhajtó szaktársak nélkülözhetetlen kézi könyve. Rövid és azért tömör összefoglalásban ismerteti a szaktanfolyamokon előadott tanítási anyagot.

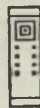
Ára 1 korona. Vidékre 1 korona 10 fillér.

BERTHOLD H., BERLIN SW

RÉZLÉNIAGYÁR ÉS BETŰÖNTŐDE RÉSZV.-TÁRS.

Fiókok: Wien, Szt. Pétervár, Moszkva és Bauer & Co., Stuttgart

Nagy választék különféle körzet és betűujdonságokból, rézléniákból, vignettákból és a t. ◊ Legnagyobb választék orosz betűkből. ◊ Teljes nyomdai berendezések gépekkel és segédeszközökkel. ◊ Szolid kivitel.

Vezérképviselők:

Pusztafi R. és társa, Budapest V, Lipótkörút 17
a kik mintákkal és ajánlatokkal szolgálnak.

Baer Ottó festékgyárai.

Telefon:
93—29.

A grafikai iparágakhoz szükséges összes
◻ fekete és színes festékek gyártása. ◻

Telefon:
93—29.

Különlegesség: a „VORAN” kő- és könyvnyomdai fekete festék; eddig felülmulhatatlanul gyorsan szárad.

— Grafikai osztály: —
A kő- és könyvnyomdai szakmához szükséges összes kellékek raktára.

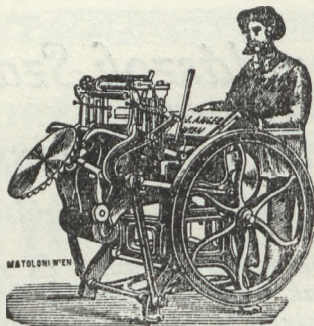
— Vezérképviselése és nagy raktára —
a „Chromo” altenburgi papírgyárnak,
J. Friedrich Daechsler langentalen-
heimi kőbányájának,
Hutter és Schrantz nemezgyárának.

— Hengeranyaggyár és hengeröntő-
műhely. —

— Litográfiai kövek. —

Kőrforgógép-nemez, könyvnyomdai gé-
pekhez való alátét-nemezek, stereo-
◻ típusú matrica-nemezek. ◻

Budapesti gyártelep: VII. ker., Gizella-ut 53. szám.

Josef Anger & Söhne

Gépgyár és
vasöntöde

Wien-Hernals, Hauptstr. 122.

Szállít legújabb és legjobb szerkezetű gépeket könyv- és könyomdák, papíros-gyárak, üzleti könyveket készítő gyárak, könyvkötők, dobozgyártók számára, a legolcsóbban s a legkedvezőbb fizetési föltételekkel.

— MAGYARORSZÁGI KÉPVISELŐJE: —
Silberer A., Budapest, Dob-u. 53.

KÖNIG és BAYER

— fotocinkográfiai műintézete —

Budapest VII, Kazinczy-u. 32.

KLISÉK mindennemű képes nyomtatványakhoz a legjobb kivitelben.

AUTOTÍPIA. ≡ KROMOTÍPIA.

≡ FOTOTÍPIA. ≡ FOTOLITO. ≡

— Házonküldii felvételek. —

Lorilleux Ch. és Társa

a világ legrégibb és legnagyobb nyomdai, könyomdai és könyvkötészeti festékek gyára Budapesten.

Az 1889. és 1900. párisi világkiállításán versenyen kívüli jury-tag.

GYÁR: BUDAFOKON

BUDAPEST MELLETT. ☐☐ TELEFON-SZ. 37-58.
11 gyár és 40 lerakat az egész világon.

Grand Prix :
St.-Louis 1904,
Lüttich 1905, és
Milano 1906.

Festékek a kő- és könyvnyomdai, könyvkötészeti, valamint az összes grafikai szakmák részére. Másoló-festékek. Arany- és ezüst-festékek. Kencék. Hengeranyag és azok öntése. Preparált papírok könyomdák részére.

Alapítatott az 1818. évben.

Alapítatott az 1818. évben.

Iroda és raktár: IV. ker., Ferenc-József-rakpart 27. sz.

Magyar Nyomdászok Évkönyve 1908. évre.

Huszonharmadik évfolyam.

Szerkesztette: **Novák László.**

Kiadja a Könyvnyomdászok Szakköre Budapesten.

Terjedelme több mint tizenegy ív, mellékleteinek száma nyolcvan. Kiállítás és tartalom dolgában fölülmúlja az összes korábbi köteteket. Ára 3 kor., póstán küldve 3.76 kor.

Megrendelhető — amíg a csekély készlet tart — **Bozsik István** szakköri pénztárosnál **Budapesten, VIII, Sándor-tér 4. szám.**

Bozsik István szakköri pénztárosnál (VIII, Sándor-tér 4, Gutenberg-Otthon) kapható:

**A magyar állam
nyomdászattörténeti térképe.**

Tervezte és magyarázó szöveggel ellátta: **Firtinger Károly.** — Ára 60, póstán küldve 70 fillér. Évkönyv-vásárlók fél áron kapják.

REPRODUKÁLÓ MŰINTÉZET

WESZELY LIPÓT ÉS TÁRSA

KLISEK

BUDAPEST
V. Dorottya-utca 11.

AUTOTIPIA · FOTOTIPIA
KROMOTIPIA · FOTOLITO
MINDENMŰ RAJZOKAT

A LEGJOBB KIVITELBEN.

REIT & CO
HAMBURG
DRUCKFARBEN
FABRIKEN

Főraktár és iroda:
MÜLLER TESTVÉREK, Budapest V, Sólyom-utca 13.

Ne vásároljon semmiféle vágógépet !!

mielőtt erről szóló árjegyzéket nem hozatott **Krause Károly** lipcsei gyárából, vagy ennek képviselőjétől: **Kaufmann** Gyulától, Budapest, VII. ker., Kertész-utca 37. szám alatt.

Bélyegző-metszés.
Mechanikai műhely.
Galvanoplasztika.

Ólomzár-gyártás.
Tömöntöde.
Rézlénia-gyártás.

Első magy. betűöntöde

☐ részvény-társaság ☐

Budapest VI, Dessewffy-utca 32. sz.

Telefonszám 23—70.

Dús raktárt tart folytonosan magyar, német,
tót, horvát, szerb, román és bolgár ékezetű

könyv- és címbetűkből,

körzetekből, rézléniákból és kizárásokból,
továbbá a legkülönfélébb ékezetűkből és
egyéb nyomdai felszerelvényekből. Egész
nyomdai berendezések jutányos árban és

☐ [gyorsan fogatosítatnak. ☐

ÚJDONSÁG!

ÚJDONSÁG!

Egyetemes tabella-alapzat

Czettel és Benötner szabadalma.

